

Siirtolaisuus

Migration

1/1999

Siirtolaisuus – Migration 1/1999

26. vuosikerta / 26th year
ISSN 0355-3779

Julkaisija / Publisher:

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
The Institute of Migration
Piispankatu 3, 20500 Turku, Finland
Puh. / Tel. (0)2-2317 536
Fax (0)2-2333 460
Internet: <http://www.utu.fi/erill/instmigr/>

Pohjanmaan aluekeskus
Österbottens regioncenter
Regional Centre of Ostrobothnia
Keikulinukuja 1, 61100 Peräseinäjoki,
Finland
Puh. / Tel. (0)6-4181 275
Fax (0)6-4181 279

Päätoimittaja / Editor-in-Chief:

Olavi Koivukangas

Toimitussihteeri / Editorial Assistant:

Taimi Sainio

Toimittajat / Editors:

Maija-Liisa Kalhama ja Jouni Korkiasaari

Toimituskunta / Editorial Board:

Siirtolaisuusinstituutin hallitus
Administrative Board of the Institute of
Migration

Taitto / Lay out:

Anne Virtanen

Tilaushinta / Subscriptions:

Finland och Skandinavien
60 FIM / vuosi / år
(4 numeroa / nummer)
PSP 800014-70355471
Other countries \$18.00 a year (4 issues)

Vammalan Kirjapaino Oy 1999

Sisältö Contents

Pääkirjoitus • Editorial

Eve Kyntäjä

**Muuttopaineet Venäjältä ja Virosta
Suomeen – satua vai totta?**

Erik De Geer

**Frågor om ingermanländsk identitet
En studie vid sverigeingermanländarnas
sommarmfest 1998**

Arto Tuominen

**Empress of Ireland –
70 suomalaissiirtolaista syvyyksiin**

Gregory Watson

**The diminishing sugar-miners of
Mount Isa, Australia**

Kirjat • Böcker

Tiedotuksia • Notices

Kansi:

Inkeriläinen vanhus kotinsa ovella.

Cover:

An old Ingrian Finn standing in front of her house.

Inkerinsuomalaisten maahanmuuton selvitys

Hallituksen selonteko ”Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla” on parhaillaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan käsiteltävänä. On erinomainen asia, että hallitus on saanut aikaan hyvän kokonaisnäemyksen aiheesta. Tällainen selvitys olisi pitänyt tehdä jo 1990-luvun alussa, kun inkerinsuomalaisten Suomeen muutto alkoi NL:n hajoamisen seurauksena. Inkerinsuomalaisten maahanmuuttoa on toteutettu virkamiesten toimesta pääasiassa yritys ja erehdys -menetelmällä rinnastaen heidät paluumuuttajiin eli Ruotsista ja muualta palaaviin suomalaisiin. Mikäli selvitys olisi tehty muuton alettua, olisi jo silloin huomattu, että itse asiassa inkerinsuomalaiset ovat usein paremmin rinnastettavissa Suomeen muualta pyrkivään ulkomaalaisväestöön, ennen kaikkea venäläisiin ja virolaisiin.

Tuolloin, 1990-luvun alussa, ei tajuttu, että inkerinsuomalaiset tarvitsevat suomenkielen opetusta ja muuta koulutusta yhtä kipeästi kuin maahan tullut muu ulkomaalaisväestö. Kuntiin olisi myös saatava etnisiä maahanmuuttajatyöntekijöitä opastamaan tulijoita. Inkerinsuomalaisten osalta ongelmana on se, että kunnat eivät saa vastaanottopalveluista korvausta valtiolta samaan tapaan kuin pakolaisista. Vaikka monilla inkerinsuomalaisista on hyvä koulutus, heidän työllistymisensä on vaikeaa. Uusi kotouttamislaki pyrkii luomaan

tuloksellisia integraatiomekanismeja. Tavoitteena on henkilökohtainen sopeutuminen Suomeen.

Siirtolaisuusinstituutissa on nyt valmistunut useiden ministeriöiden toimeksiannosta tehty tutkimus ”Muutonäkymät Venäjältä ja Baltian maista Suomeen”. Tässä tutkimuksessa päädytään samaan johtopäätökseen kuin hallituksen selonteossa, siis että muuttopaine Suomeen heikkenee Virosta, mutta pysyy voimakkaana tai vahvistuu Venäjällä, varsinkin jos nykyinen talouskriisi jatkuu pitkään. Nuoremman polven muuttovirrat riippuvat siitä, millaisiksi muodostuvat erot Venäjän ja Baltian maiden ja Suomen tarjoamien työ- ja ansiomahdollisuuksien välillä. Ennen sotia syntyneiden suomalaisten paluumuutto riippuu mm. heidän mahdollisuuksistaan osallistua kotiseudullaan suomenkieliseen kulttuurielämään sekä heidän huonoista asunto-oloistaan.

Analysoitaessa Suomeen muuttota ilmeni, että 60–70 % entisen NL:n alueelta 1990-luvulla saapuneista ihmisistä tuli Suomeen paluumuuttajastatuksen perusteella. Suurin osa oli 20–30-vuotiaita; myös lapsia oli runsaasti. Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen on hyvin vaikeaa oppivelvollisuusiän jo ohittaneille kielitaidottomille nuorille, sillä he jäävät kaikkien yhteiskuntamme tarjoamien tukiverkkojen ulkopuolelle.

Tähänastisen paluumuuttopolitiikan jatkaminen ylläpitäisi nuorten muutttoa Suomeen. Sen sijaan Suomen jatkuva taloudellinen ja kulttuurinen tuki suomenkielisille vanhuksille näiden asuinseuduilla lieventäisi Venäjän ja Baltian maiden eläke- ja sosiaaliturvan puutteista johtuvia ongelmia ja vähentäisi vanhemman väestön halukkuutta muuttaa Suomeen.

Edelliseen liittyen olen esittänyt, että hallitus antaisi eduskunnalle siirtolaisuus- ja maahanmuuttopoliittisen selonteon, jos ei vuosittain Ruotsin tapaan, niin ainakin joka toinen vuosi – ja vähintään kerran kunakin vaalikautena. Tällöin hallitus ja eduskunta pakostakin joutuisivat pohtimaan maahanmuuttopoliittis-

ta linjaansa. Inkerinsuomalaisten Suomeen muutttoa jouduttiin hoitamaan ”sormituntumalla” ilman kokonaisnäkemystä. Suomen siirtolaisuus- ja maahanmuuttopolitiikassa tämä on hyvä esimerkki siitä, että näihin asioihin puututaan vasta jälkikäteen eikä silloin, kun asiat alkavat tapahtua.

Tuoreessa raportissaan ”Harmaantuvat hämmäläiset” Elinkeinoelämän valtuuskunta korostaa sitä, että Suomen väkiluku ei tulevaisuudessa enää kasva ja väestö ikääntyy. Uudella vuosituhannella maahanmuutto tulee olemaan työvoiman kannalta ja muutenkin tärkeä tekijä ja voimavara Suomelle.

Olavi Koivukangas

Investigation of the Immigration of Ingrian Finns

The government investigation ”The Immigration of Ingrian Finns to Finland in the 1990s” is presently being studied by the parliamentary committee on foreign affairs. It is excellent that the government has achieved a good comprehensive view of the matter. An investigation of this kind should have been made already at the beginning of the 1990s when the immigration of the Ingrian Finns began as

a result of the disintegration of the USSR. The immigration of Ingrian Finns has been carried out on the part of officials mainly on the hit and miss method by categorizing them among returnee immigrants, that is among Finns returning from Sweden and elsewhere. Had the investigation been done at the beginning of the movement, it would have been noted already then that in fact the Ingrian

Finns are often more comparable to foreign populations seeking to enter Finland, above all to Russians and Estonians.

At the time, at the beginning of the 1990s, it was not understood that Ingrian Finns needed instruction in the Finnish language and other education just as desperately as foreign immigrants from elsewhere. The communes also should have engaged ethnic immigration workers to give guidance to the newcomers. The problem with Ingrian Finns is that the communes do not receive government aid for their resettlement as they do for refugees. The new domestication law attempts to create an effective mechanism of integration. The goal is personal adaptation to Finland.

The Migration Institute has prepared at the behest of several ministries a study "Views on Immigration from Russia and the Baltic States to Finland". In this study the same conclusions appear as in the government investigation, that is, that the flow of immigration to Finland from Estonia is weakening, but remains strong or is increasing from Russia, especially if the present economic crisis continues for long. The flow of immigration among the younger generation depends on how the differences in job and earning possibilities appear between Finland, Russia, and the Baltic States. In the case of those Finns born before the war, their immigration depends among other things on their opportunities of participating in a Finnish-language cultural life in their home area and on their poor housing conditions.

The analysis of emigration to Finland showed that 60–70% of the people who have come to Finland from the area of the former USSR during the 1990s have come on Finnish returnee status. The majority were 20-

30-year-olds; there were many children as well. Such young people having no facility in the Finnish language and who are no longer at the age of compulsory education remain outside all of the aid networks of society and have especially poor opportunities for adapting to Finnish society.

The continuation of the present immigration policy would foster the emigration of young people to Finland. On the other hand the continuing economic and cultural aid of Finland to Finnish-speaking old people in their present place of residence would relieve the problems stemming from the lacuna in the social welfare and retirement of the Baltic States and Russia and would decrease the desire of the older population to emigrate to Finland.

In regard to this I have proposed that the government give the parliament a clarification of migration and immigration policy, if not annually as is done in Sweden, at least bi-annually – and at least once in every term of service. In this way the government and parliament would be forced to ponder their immigration policy. The immigration of Ingrian Finns had to be carried out by rule of thumb without a comprehensive view. This is a good example of how in terms of Finnish migration and immigration policy things have a tendency to be dealt with only after the fact.

In its report "Graying Finns" the Centre for Finnish Business and Policy Studies emphasized the fact that the population of Finland will not grow in the future and that it is aging. In the new millennium immigration is going to be an important factor in the work-force and otherwise as a resource to Finland.

Olavi Koivukangas

Muuttopaineet Venäjältä ja Virosta Suomeen – satua vai totta? Poimintoja tutkimusprojektista

Eve Kyntäjä

Rajojen avautumisen jälkeen maastamuutto länsimaihin kiihtyi jonkin verran. Muuttoliikkeet entisen Neuvostoliiton alueen sisällä taas kasvoivat maastamuuttoon verrattuna valtavasti. Länsi-Euroopan tiukentamat maahanmuutto- ja turvapaikkasäännökset aiheuttivat puolestaan sen, että Venäjälle saapui turvapaikanhakijoita IVY:n ja Baltian maiden ulkopuolelta, erityisesti Aasiasta ja Afrikasta. Uudeksi ongelmaksi Venäjälle – kuten muillekin entisille neuvostotasavalloille – muodostuivat laitton maahanmuutto, kauttakulkusiertolaisuus ja ihmisten salakuljetus päämääränä pääsy länsimaihin. Vaikka länsimaissa, mm. Suomessa, pelättiin Venäjältä tulevaa pakolaistulvaa ja muuttovirtoja, todellista massamuuttoa länteen ei kuitenkaan tapahtunut.

Yksi entisen Neuvostoliiton ja Suomen välisen muuttoliikkeen osa 1990-luvulla on inkerinsuomalaisten paluumuutto. Noin 70

Eve Kyntäjä, PsK, Aleksanteri-instituutin tutkija. Kyntäjä toimi aikaisemmin Siirtolaisuusinstituutissa, missä kolme hänen tutkimusprojekteistaan käsitteli inkerinsuomalaisuutta.

% entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneista ihmisistä on tullut paluumuuttaja-statuksella. Heidän joukossaan on eniten venäjänkielisiä. Paluumuutto viehättää lähinnä nuoria sukupolvia, joiden kosketus suomalaisuuteen on pinnallista. Maahanmuutto Virosta on viime vuosina jatkuvasti pienentynyt, kun taas Venäjältä tulleiden määrä on kasvanut.

Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat – keitä he ovat?

Alueellisesti perinteinen Inkerinmaa tarkoittaa Pietarin lähiympäristöön sijoittuvaa aluetta ja käsite ”inkerinsuomalainen” viittaa 1600-luvulla Suomesta Inkeriin muuttaneiden suomalaisten jälkeläisiin. Inkerinsuomalaiset ovat entisen Neuvostoliiton alueen suurin suomalaista syntyperää oleva väestöryhmä. Entisen Neuvostoliiton alueella on kautta aikojen asunut myös muita suomalaisia, jotka ovat muuttaneet sinne eri aikakausina ja eri syistä. Paluumuutto-oikeus onkin paitsi inkerinsuomalaisilla myös muilla entisen Neuvostoliiton alueella asuvilla kansallisuudeltaan suomalaisilla. Inkerinsuomalaiset py-

syivät omana ryhmänään luterilaisen kirkon ja sen ylläpitämän suomenkielisen kouluopetuksen ansiosta Stalinin vainoihin asti.

Vuoden 1920 Tarton rauhansopimuksessa inkeriläisille myönnettiin kulttuuriautonomia, joka ei koskaan toteutunut. Päinvastoin maatalouden pakkokollektivisoinnin lisäksi vuonna 1929 alkoi ensimmäinen Stalinin karkotusaalto, ja lähes 20 000 inkerinsuomalaista häädettiin pois Inkeristä Siperiaan. 1930-luvulla lakautettiin kaikki Inkerin suomalaiset seurakunnat, suomenkielinen opetus kiellettiin, suomenkieliset opettajat ja papit karkotettiin tai tapettiin. Yhteensä Inkeristä karkotettiin ja pakkosiirrettiin 30-luvulla noin 50 000 suomalaista, jotka hajautettiin eri puolille Neuvostoliittoa, suurin osa Siperiaan.

Toisen maailmansodan yhteydessä siirrettiin 63 000 inkeriläistä Suomeen työvoimapulan ja Saksan sotatoimien vuoksi. Sodan päätyttyä välirauhansopimus Neuvostoliiton ja Suomen välillä 1944 sisälsi mm. ehdon, että kaikki Neuvostoliiton alueelta Suomeen siirretyt inkerinsuomalaiset on pakko palauttaa Neuvostoliittoon, ja näin 55 000 inkerinsuo-

malaista palautettiin Neuvostoliittoon. Vaikka inkeriläisille luvattiin paluu Inkeriin, heidät kuljetettiin suoraan Siperiaan. Stalinin kuoleman jälkeen (1953) inkeriläisiä alkoi palata kotiseuduilleen, mutta pääsy koti-Inkeriin oli kielletty. Neuvostoliiton venäläistämispoliitiikan mukaisesti Inkerin seuduille ja Karjalan kannakselle oli asutettu venäläisiä ja ukrainalaisia. Kaikesta huolimatta pieni osa inkerinsuomalaisia palasi kuitenkin kotiseuduilleen.

Venäjällä ja Baltian maissa asuu nykyään 45 000–50 000 kansallisuudeltaan suomalaista henkilöä. Niitä, joiden vanhemmista ainakin toinen on suomalainen, on kaikkiaan 70 000–90 000. Suomalaisväestö entisen Neuvostoliiton alueella ikääntyy. Suomessa asuu nykyään noin 22 000 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa perheenjäsenenä.

Inkerinsuomalaisten paluumuutto käynnistyi vuonna 1990 presidentti Koiviston kuuluisasta lausunnosta, että Neuvostoliiton (Inkerin)suomalaisia voidaan rinnastaa paluumuuttajiin. Suomalaiseksi ja täten paluumuuttoon oikeutetuksi henkilöksi katsottiin henkilö, jonka neljästä isovanhemmasta ainakin yksi oli kansallisuudeltaan suomalainen. Tämä kannanotto käynnisti maahanmuuton, joka osoittautui odotettua vilkkaammaksi. Hyvin pian huomattiin, että paluumuuttajina tulleiden inkerinsuomalaisten suomen kielen taito on puutteellinen, ja suuri osa heistä tarvitsee samanlaista maahanmuuttokoulutusta kuin esim. pakolaiset. Eduskunnan päätöksen mukaisesti ulkomaalaislakiin jouduttiin

vuonna 1996 lisäämään uusi pykälä, joka asetti paluumuuttajastatukselle entistä tiukemmat ehdot. Uusien kriteereiden mukaan paluumuuttajaksi pääsee vain silloin, kun kaksi isovanhemmista tai yksi vanhemmista on suomalaista syntyperää.

Sukupolvien suuret erot

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien joukossa voidaan erottaa kolme sukupolvea, joiden sisällä erityisesti kielitausta ja poliittinen maailmankatsomus aiheuttavat vaihtelua.

Ensimmäinen sukupolvi on syntynyt ennen 1930-lukua historiallisella Inkerinmaalla ennen suomalaisen kyläkulttuurin tuhoamista. Nämä nykyään jo hyvin iäkkäät vanhukset ovat eläneet perinteisessä suomalaisessa kyläkulttuurissa ja käyneet suomalaisesta koulusta, kunnes kaikki Inkerinmaan suomenkieliset koulut lakkautettiin ja suomen kielen käyttö kiellettiin. Äidinkielenä tällä ryhmällä on ollut suomi, ja venäjän kielen he ovat yleensä oppineet vasta myöhemmin pakon edessä.

Suomalaisen kyläkulttuurin olennaisena osana on ollut luterilainen kirkko, jonka etiikka ja moraalit ovat vaikuttaneet inkerinsuomalaisten elämäntapaan ja lasten kotikasvatukseen. Suomalaisen kirkkojen toiminta lakkautettiin vuonna 1938. Tämän sukupolven ihmisillä on yhteinen kärsimyshistoria, johon kuuluu ”oman maan (Inkerinmaan)” menetyks, oman kodin ja omaisuuden menetyks, karkotukset ja vankileirit, elämänsä hajoamisessa, alituisen pelon läheistensä ja oman

henkensä puolesta. Tämän sukupolven inkerinsuomalaisilla on selkeä suomalainen identiteetti ja kaikista väestönsiirroista ja karkotuksista huolimatta he ovat säilyttäneet sujuvan suomen kielen ja luterilaisen uskonnon.

Toinen sukupolvi on syntynyt 1930- ja 1940-luvulla hajaannuksen aikakaudella yleensä karkotusalueilla Siperiassa ja Keski-Aasiassa. Tämä sukupolvi on kasvanut poliittisesti ankeana aikana pelon ja yleisen ahdistuksen ilmapölyssä Stalinin valtakaudella. Suurella osalla tämän sukupolven inkerinsuomalaisia – heillä, joiden perheitä ei ehditty karkottaa ennen toisen maailmansodan alkua Inkerinmaalta – on lapsuuden muistoja sodan ajan väestönsiirroista Suomeen ja sodan jälkeisestä palauttamisesta Neuvostoliittoon, joka tarkoitti suoraa karkotusmatkaa enimmäkseen Siperiaan. Osalla tästä ryhmästä on traumaattisia kokemuksia lapsuudesta, kuten muistoja siitä, miten sotilaat pysyivät tulivat keskellä yötä hakemaan isää, miten naapurit vangittiin tai miten koko perhe vietiin jonakin yönä kotoa, ja alkoi matka tuntemattomaan maahan.

Nuorimmat tästä sukupolvesta ovat syntyneet niillä alueilla, mihin heidän vanhempansa ovat karkotuksesta palanneet eli suurelta osin Neuvosto-Karjalassa tai Virossa. Ankara venäläistämispoliittikka ja pelko joutua uudestaan ”mustalle listalle” vaikuttivat tämän sukupolven vanhempien käyttäytymiseen toisinaan jopa niin, että suomen kielen käytöstä kotona luovuttiin kokonaan. Lasten tulevaisuutta, heidän turvallisuuttaan ja etujaan silmälläpitäen

yrityttiin syyllisyydentunteesta huolimatta edesauttaa lasten sopeutumista neuvostoyhteiskuntaan.

Osa vanhemmista piti kuitenkin yllä suomalaista identiteettiä jopa karkotusalueilla. Kaksoiselämään kuului, että kotona puhuttiin suomea, luettiin mahdollisuuksien mukaan suomalaista kirjallisuutta ja harrastettiin uskontoa. Koulussa lapset joutuivat kuitenkin olemaan valtakulttuurin ehdoilla, joten venäjän kielestä tuli pikkuhiljaa ensimmäinen kieli, ja suomen kieli jäi toiseksi. Nuoret joutuivat vaikeisiin ristiriitoihin, jotka koskivat toisaalta kotona omaksuttua arvomailmaa ja toisaalta kouluissa vallitsevaa ideologista propagandaa ja pioneeri- tai komsomolitoimintaa. Nimenomaan nuorten identiteetti on erittäin hauras ja nuorisolle on ominaista voimakas tarve tulla hyväksytyksi porukkaan ja olla samanlainen kuin muut kaverit.

Tällaiset ristipaineet aiheuttivat nuorissa usein häpeää ja hämmennystä oman taustan erilaisuuden takia. Olihan neuvostopropaganda luonut toimivan myytin "kansanhiljaisuudesta", ja nuorille pioneereille opetettiin koulussa historiantunneilla, että suomalaiset olivat "valkoisia lahtareita, jotka olivat toisen maailmansodan aikana sotineet työläisten sosialistista valtiota vastaan" jne. Kaikille näille nuorille, myös niille, jotka eivät sisäistäneet kommunistista ideologiaa, oli kuitenkin yhteistä tietoisuus siitä, että ollaan jotenkin poikkeavia väestöstä. Tämän sukupolven lapset kasvoivat vastakkaisten arvojen ristitulesa ja osa eli tietoista kaksoiselämää.

Inkeriläisiä vanhuksia palvelutalossa Inkerinmaalla.

Hatsina, Taaitan vanhusten palvelutalo, joka on peruskorjattu Suomen lähialuemäärärahoihin.

Karkotusajan päättyessä inkerinsuomalaisilla oli käytännössä kaksi vaihtoehtoa, sopeutuminen joko venäjän- tai vironkieliseen ympäristöön ja kulttuuriin. Ne inkerinsuomalaiset, jotka muuttivat

Viroon, joutuivatkin usein oppimaan myös viron kielen paitsi he, jotka asettuivat Viron venäjänkielisille alueille ja venäjänkieliseen työympäristöön. Tässä sukupolvessa onkin pieni ryhmä, jolle

on ominaista lähes kolmikielisyys – lapsuudenkodissa on opittu suomen kieli, koulussa ja kaduilla venäjä ja Viroon muutettua viron kieli.

Toisen sukupolven etninen identiteetti kehittyi ja muovautui aikuisiässä paljolti avioliitossa. Jos aviopuolisoksi valittiin venäläinen, kotikielenä oli venäjä ja lapsista kasvatettiin venäläisiä. Myös Viron venäläisen kanssa avioituneet inkerinsuomalaiset sulautuivat yleensä venäläisiin. Toisaalta Viroon muuttaneet tai joissakin tapauksessa Virossa syntyneet toisen sukupolven inkerinsuomalaiset joutuivat virolaisen kulttuurin piiriin avioituaan virolaisen kanssa. Tälle sukupolvelle on ominaista tietty epävarmuus omasta identiteetistä. Kysymykseen ”Pidätkö itseänne inkerinsuomalaisena vai venäläisenä/virolaisena?” he vastaavat usein näin: ”Kyllä minä olen inkerinsuomalainen paluumuuttaja ... mutta, olenhan minä kuitenkin venäläinen/virolainen, kun olen kasvanut sikäläisessä kulttuurissa ... ja enhän minä edes osaa suomea”.

Toisen sukupolven inkerinsuomalaiset voidaan karkeasti jakaa venäjänkielisiin ja vironkielisiin. Tilastojen mukaan kuitenkin lähes puolet heistä on suomenkielisiä ja puolet muunkielisiä (eniten venäjänkielisiä). Toisen sukupolven inkerinsuomalaisuus on aika pinnallista ja suomen kielen ja kulttuurin tuntemus vähäistä. Työttömyys, huono kielitaito ja epävarmuus omasta identiteetistä tekevät sopeutumisen Suomessa vaikeaksi, ja suuri osa kokee olevansa eristyksissä suomalaisesta yhteiskunnasta.

Kolmas sukupolvi käsittää nuoria ja nuoria aikuisia, jotka ovat syntyneet 1950-luvulla ja myöhemmin eri puolilla Neuvostoliiton aluetta. Tämä sukupolvi on kasvanut suurimmalta osalta perheissä, joissa yksi vanhempi tai yksi isovanhempi on ollut suomalaista syntyperää. Heidän kosketuksensa suomalaisuuteen ja Inkerinmaan traagiseen historiaan on ollut lähes olematonta. Yleensä ainoa kosketus suomalaiseen syntyperään on muisto lapsuudesta, jolloin mummo oli joskus puhunut suomea. Heidän käsityksensä Suomesta ja Inkerinmaasta on kuitenkin epämääräinen ja vailla henkilökohtaista identifiointia ja sitoutumista. Voidaan sanoa, että Virossa vironkielisessä ympäristössä kasvaneet nuoret kokevat itsensä virolaisiksi ja venäläisessä ympäristössä varttuneet pitävät itseään venäläisinä.

Inkerinsuomalaisten paluumuuton syistä ja seurauksista

Suomen ulkomaalaisväestöstä yli kolmasosa on tullut entisestä Neuvostoliitosta. Vuosina 1989–1997 saapui sieltä Suomeen yli 33 000 ihmistä, kun samaan aikaan Suomesta muutti sinne yli 3 000 ihmistä. Vuoden 1991 huipun jälkeen muuttovirrat vähenivät, mutta viime vuosina lasku on pysähtynyt. Enemmistö 1990-luvulla entisestä Neuvostoliitosta Suomeen muuttaneista on Venäjältä ja Virosta – muista IVY:n ja Baltian maista saapuneita on yksittäisiä tapauksia. Maahanmuutto Virosta on viime vuosina jatkuvasti pie-

nentynyt, kun taas Venäjältä tulijoiden määrä on väliaikaisen vähentymisen jälkeen noussut. Venäjänkielisten ihmisten osuus maahanmuuttajien joukossa on selvästi kasvanut. Suurin osa entisestä Neuvostoliitosta Suomeen muuttaneista on 20–30-vuotiaita; runsaasti on myös lapsia.

Virossa ja Pietarin seudulla tehty haastattelututkimus antoi kuvan Inkerin Liiton ja Inkerin kirkon näkemyksistä Suomeen suuntautuvasta paluumuutosta. Haastateltujen mielipiteet olivat aika samantlaisia niin Pietarin seudulla kuin Virossa. Tärkeimpinä muuttosyinä pidettiin vanhuksilla huonoja asunto-oloja ja pieniä eläkkeitä, nuoremmilla työttömyyttä tai sen uhkaa. Myös liian pienet palkat, ja Venäjän kohdalla jopa palkkojen maksamatta jättäminen, mainittiin muuttosyinä. Vanhemmat toivovat lapsilleen parempaa tulevaisuutta Suomessa.

Inkerin Liitto ja kirkko ovat huolissaan Inkerin kulttuurin säilymisestä, kun nuoremmat sukupolvet eivät enää osaa suomea. Inkerinsuomalaisten muutto Suomeen ei ole inkeriläisjärjestöjen mielestä paluumuuttoa vaan maastamuuttoa. Muutto Suomeen tarkoittaa Inkerinmaan väestörakenteen venäläistymistä ja vaikeuttaa Inkerin kulttuurin ja identiteetin elvyttämistä Venäjällä ja Virossa. Kielitaidottomuudesta huolimatta nuorten maastamuutto Suomeen on lisääntymään päin ja vanukset jäävät yksin. Vanukset eivät mielellään muuttaisi, jos asunto-olot olisivat paremmat. Haastateltujen mielestä Suomen kannattaisi auttaa etenkin inkeriläisiä vanhuksia, jotka ovat kieleltään ja mieleltään suomalaisia.

Näin tuettaisiin inkerinsuomalaista yhteisöä sen asuinseudulla. Suomen antaman avun pitäisi olla myös alueellisesti tasapuolista. Sen ei pitäisi kohdistua pelkästään muutamaa keskukseen, ja muutenkin sen pitäisi tavoittaa apua eniten tarvitsevia.

Jos verrataan Viron olosuhteita sekasortoiseen Venäjään, voidaan todeta, että nopea talouskasvu ja elintason sekä hyvinvoinnin nousu, olojen yleinen vakiintuminen ja tulevaisuudessa hämmöittävä EU:n jäsenyys tukevat arviota, että pysyvä maastamuutto Virossa tulee lähivuosina pikemmin vähentymään kuin lisääntymään. Tämän tapainen yleinen kehitys vähentänee myös Viron inkerinsuomalaisten muuttopaineita Suomeen. Venäjän inkerinsuomalaisten paluumuuttohalukkuus ei ole vähentynyt. Venäjän vaikean taloudellisen tilanteen ja sosiaalisen turvattomuuden takia tässä vaiheessa on vaikea uskoa sen lähiaikana vähentyvän. Inkerinsuomalaisille Suomesta suunnattava apu ja tuki tulevat – sekä Venäjällä että Virossa – siksi olemaan lähivuosina tärkeitä näiden sosiaalisten olojen ja kulttuurisen identiteetin vahvistamiseksi. Yksi suuri kysymys on, mikä tulee olemaan inkerinsuomalaisuuden kulttuurinen merkitys nykyisten inkeriläisvanhusten sukupolven jälkeen. Vaarana on, että se jää pelkäksi sunnuntaiharrastukseksi kansantanhun ja kuorolaulun merkeissä.

Tosiasiata on, että Suomeen muuttaa paluumuuttaja-statuksella yhä enemmän venäjänkielisiä maahanmuuttajia, joilla on vaikeita sopeutumiso ongelmia. Kielitaidottomat nuoret, jotka eivät ole

enää oppivelvollisia, jäävät kaikkien yhteiskunnallisten turva verkkojen ulkopuolelle. Jos paluumuutto jatkuu entisellään, paluumuuttajien kotouttaminen edellyttää Suomen yhteiskunnalta entistä harkitumpaa integraatiopolitiikkaa. Venäjällä ja Virossa toteutettavan paluumuuttovalmennuksen tehostamisen ohella paluumuuttajien sopeutumista edesauttavat intensiivinen kieliopeutus, tasa-arvo työmarkkinoilla ja suvaitseva ilmapiiri Suomessa.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto Venäjällä

Vuonna 1993 Venäjä ratifioi YK:n pakolaissopimuksen ja sitoutui noudattamaan Geneven pakolaissopimusta ja sen lisäpöytäkirjaa. Samana vuonna Venäjälle säädettiin omat pakolaisia ja pakosiirtolaisia koskevat lait. Vuonna 1992 oli jo perustettu Venäjän Federaalinen Maahanmuuttovirasto (FMS), jonka tehtävänä oli rekisteröidä maahan tulevat pakolaiset ja pakkomuuttajat. Vuonna 1994 hyväksyttiin Venäjällä Federaalinen Maahanmuutto-ohjelma (*Federal Migration Programme*), joka esitti mm. 1) toimintalinjansa pakolaisten ja maahanmuuttajien vastaanottoa ja asuttamista varten, 2) Venäjän velvollisuuksien määrittelyt Geneven pakolaissopimuksen suhteen, 3) maahanmuuton kontrollijärjestelmän perustamista, 4) muuttovirtojen sääntelyn lainsäädännöllisen perustan luomista, 5) kansalaisjärjestöjen roolin korostamista työssä maahanmuuttajien ja pakolaisten parissa.

Vuonna 1995 Venäjällä perustettiin FMS:n sisälle ulkomaalaisvirasto (*Upravlenie Immigratsionnogo Kontrolja* eli UIK), jonka tehtävänä on rekisteröidä turvapaikanhakijoita, joilla on jokin muu kansalaisuus kuin Venäjän, antaa heille turvapaikanhakijan todistus, suorittaa terveystarkastukset, haastattelut ja muut turvapaikanhakuun liittyvät toimenpiteet. FMS:n ja UIK:n työnjako on ollut vuodesta 1993 selkeä. Ensimmäinen mainittu työskentelee IVY:n ja Baltian maista tulevien eli entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden Venäjän kansalaisten (tai niiden, joilla on edelleen Neuvostoliiton passi, eikä mitään muuta kansalaisuutta) parissa, mm. niiden, joille myönnetään ”pakkomuuttajan” status. UIK puolestaan on tarkoitettu niille turvapaikanhakijoille ja muille, joilla on jonkin muun maan kuin Venäjän kansalaisuus. Lähiaikoina FMS ja UIK yhdistyvät.

Perustamisensa jälkeen FMS on rekisteröinyt noin 1,2 miljoonaa pakolaista ja pakkomuuttajaa, jotka ovat tulleet Venäjälle muista IVY:n maista ja Baltian maista – ns. lähiulkomailta – ja joista valtaosa on kansallisuudeltaan venäläisiä. Ns. kaukoulkomailta tulleet turvapaikanhakijat ovat jääneet sekä Venäjän tilastojen että vastaanottojärjestelmän ulkopuolelle. Viranomaiset käyttävät IVY:n ja Baltian maiden ulkopuolelta tulleista turvapaikanhakijoista määritelmää ”kauttakulkusiirtolainen” (*transit migrant*), joille Venäjä on vain läpikulmaa matkalla länteen. Jos ”muukalainen” turvapaikanhakija onnistuu pääsemään maahanmuuttovirastoon ja jättämään vi-

rallisen turvapaikkahakemuksen, hänelle annetaan todistus, joka on ainoa hänen Venäjällä oleskelunsa laillistava dokumentti.

Turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja siihen kuuluvat palvelut puuttuvat käytännössä. Esimerkiksi Pietarissa tai Moskovassa, joissa on eniten kaukoulkomailta tulleita pakolaisia, turvapaikanhakija on täysin oman onnensa nojassa. Venäjän viranomaiset eivät järjestä turvapaikanhakijoille vähimmäistoi- meentuloa, majoitusta eikä kieli- opetusta. Mahdollisuus tai uhka joutua vastaanottokeskukseen riippuu siitä, millä paikkakunnalla turvapaikkahakemus jätetään, eli onko hakemuksen jättöpaikkakunnalla oma vastaanottokeskus. Pietarin viranomaisten mukaan Pietarissa oleskelevat turvapaikanhakijat majoittuvat maamiestensä luokse, ja saavat näiltä myös aineellista apua. Esimerkiksi Pietarissa on erittäin järjestäytynyt afgaanijärjestö, joka pitää omistaan huolen. Kolmansista maista tulleille turvapaikanhaki- joille on perustettu vain muutamia väliaikaisia vastaanottoleirejä Rostovissa, Krasnodarin alueella ja Permin oblastissa, joka muuten sijaitsee Uralin vuoristossa Si- periaassa.

IVY:n ja Baltian maiden ulkopuolelta – eli ns. kaukoulkomailta, kuten Venäjällä sanotaan – tulleiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tilastotiedot ovat erittäin viitteelliset, kuten muutkin Venäjän pakolais- ja siirtolaistilannetta kuvaavat tilastot. UNHCR on rekisteröinyt noin 30 500 turvapaikanhakijaa, joista kaksi kolmannesta on Afganistanista, noin 10 % Irakista, 9 % So-

maliasta, 3 % Angolasta ja 2 % Etiopiasta. UNHCR:n tilastot ovat kuitenkin puutteelliset, koska läheskään kaikki potentiaaliset turvapaikanhakijat eivät tule UNHCR:n virkailijoiden tietoon. Venäjän viranomaisille on jätetty n. 5 000 turvapaikkahakemusta, joista yli 3 000 on jätetty Moskovan viranomaisille, ja yli 1 500 Pietariin. Noin 100 henkilöä yhteensä on onnistunut saamaan Venäjällä pakolaisstatuksen, heistä enemmistö oli Afganistanista. Kaukoulkomailta tulleiden ja varsinkin tummaihoisten turvapaikanhakijoiden tilanne on Venäjällä äärimmäisen vaikea, alkaen siitä, että jopa turvapaikkahakemuksen jättäminen Venäjän viranomaisille edellyttää tiettyä onnea. Jos kuitenkin hakemus onnistutaan jättämään, päätös on yleensä kielteinen.

Kolmansien maiden kansalaisten laiton kauttakulkusiirtolaisuus

Uudeksi ongelmaksi Venäjälle – kuten muillekin entisille neuvostotasavalloille – muodostuivat laitton maahanmuutto, kauttakulkusiirtolaisuus (transit migration) ja ihmisten salakuljetus päämääränä pääsy länsimaihin. Venäjällä on arvioitu olevan noin puolesta miljoonasta miljoonaan laitonta siirtolaista, joiden päämääränä on pääsy länteen. Länsi-Eurooppa on tiukentanut maahanmuuton ja turvapaikanhaun ehtoja, ja pääsy sinne on muuttunut entistä vaikeammaksi. Samalla Venäjän rajavartiosto on vahvistanut rajavalvontaa niin, että vain harvat pääsevät laittomasti rajan yli.

Vuonna 1998 Venäjän puolella jäi kiinni 708 laittomasti Suomeen pyrkivää, ja Suomen rajavartiosto puolestaan pysäytti 42 luvaton maahantulijaa. Tilanteessa on tiettyjä riskejä, koska laittomasti maassa oleskelevilla ei ole mitään menetettävää ja laillisten toimeentulokanavien puuttuessa he saattavat joutua rikolliseen toimintaan. Samalla he ovat hyviä uhreja ihmisten salakuljetuksella rahaa tienaa-ville rikollisryhmille, jotka eivät aina palkki- on saatuaan välitä siitä, miten salakuljetettaville käy. Mutta voidaan kysyä, mitä tapahtuu sitten, jos Venäjä ei pysty enää maksamaan rajavartioiden palkkoja.

Laittomia siirtolaisia tulee myös niistä turvapaikanhakijoista, jotka saavat Venäjän viranomaisilta kielteisen päätöksen, mikä on tavanomaista. Sen jälkeen, kun turvapaikanhakija saa kielteisen päätöksen, hän voi valittaa päätöksestä. Jos sekään ei auta, hänestä tulee kuukauden kulluttua laitton siirtolainen, jolla ei ole minkäläistä turvaa eikä tulevaisuutta. UNHCR:n myöntämä turvapaikanhakijan todistus ei ole Venäjällä lainvoimainen, ja näin nämä turvapaikanhakijat, jotka eivät voi palata kotimaahansa, mutta eivät pääse länteenkään, jäävät Venäjälle ikäänkuin loukkuu (*stranded persons*) laittona siirtolaisina ilman toivoa tulevaisuudesta.

Venäjällä ja Baltian maissa ei ole Geneven sopimuksen ratifi- oinnista huolimatta toimivaa pakolaisten vastaanottojärjestelmää. Turvapaikanhakijoiden kohtelusta Venäjällä jää vaikutelma, että Venäjä on allekirjoittanut kansainväliset pakolaissopimuk-

set toivossa saada ulkomaista rahaa ”omien” eli IVY:n ja Baltian maista tulleiden pakkomuuttajien – eritoten etnisten venäläisten – auttamiseen, eikä pyrkimykseen kehittää vastaanottojärjestelmä tarjotakseen suojaa kaukoulkomailta eli entisen imperiumin ulkopuolelta tuleville turvapaikanhakijoille ja pakolaisille.

Baltian maiden pakolais- ja turvapaikanhakijoiden määrä on toistaiseksi erittäin pieni, eikä niistä aiheudu kauttakulkusiirtolaisuuspaineita Suomeen. Vaikeimmassa asemassa on Liettua johon kohdistuu Valko-Venäjän ja Liettuan välisen rajan takia entien kauttakulkusiirtolaisuuspaineita. Vaikka pakolaisten vastaanottojärjestelmää Baltian maissa ollaan vasta luomassa, kokonaisuutena tilanne on huomattavasti parempi ja aivan eri luokkaa kuin Venäjällä. Pienissä maissa kunnallishallinto toimii jo, ja läntinen apu menee perille.

Lopuksi

Media on 1990-luvun alussa moineen otteeseen maalannut synkän kuvan entisen Neuvostoliiton alueelta odotettavista pakolaisvirroista. Kauhuskenaario ei kuitenkaan ole toteutunut. Syys-

kuussa 1998 alkanut kriisi Venäjällä on länsimaiden kannalta huolestuttava, mutta sitä ei kannata yliarvioida. Venäjällä on kautta aikojen ollut kriisejä. Suuria muuttovirtoja ei ole tullut siitä huolimatta sieltäpäin länsimaihin. Koko 1990-luvun Venäjälle on esimerkiksi ollut ominaista se, että osa kansalaisista ei ole saanut palkkojaan ajoissa. Jos Venäjän kriisi kehittyy kuitenkin niin pitkälle, että rajavartioston palkkoja ei pystytä maksamaan, on todennäköistä että laittomia siirtolaisia alkaa tulla Venäjältä Suomeen. Suurin osa laittomista tulijoista haluaa todennäköisesti päästä Ruotsiin tai muihin Pohjoismaihin, mutta osa anoo turvapaikkaa Suomesta. Tässä yhteydessä lähi-alueyhteistyön tärkeys korostuu entisestään.

Vuonna 1990 alkanut inkerinsuomalaisten virallinen paluumuutto puolestaan osoittautui odotettua vilkkaammaksi ja muuttajien sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei ole sujunut ongelmitta. Inkerinsuomalaisista paluumuuttajista on Suomessa käyty aktiivista keskustelua – sekä puolesta että vastaan – ja viime aikoina inkerinsuomalaisten paluumuutto on ollut erittäin usein julkisissa tiedotusvälineissä puitavana.

Paluumuuttajat ovat pikemminkin rinnastettavissa venäläisiin ja vähemmässä määrin myös virolaisiin maahanmuuttajiin. Paluumuuttojärjestelmän jatkuminen entisellään tarkoittaa sitä, että venäjänkielinen vähemmistö kasvaa Suomessa. Miten tässä näin pääsi käymään? Olisiko ollut taroituksenmukaista – ennen ns. paluumuuttojärjestelmän käynnistämistä – tilata perusteellinen tutkimus entisen Neuvostoliiton suomalaisväestön olosuhteista, demograafisesta rakenteesta ja potentiaalisten muuttajien suomalaisuudesta, erityisesti suomen kielen taidosta. Voimme vain ihmetellä, miksi sitä silloin ei tehty.

Artikkeli perustuu helmikuussa julkaistuu Siirtolaisuusinstituutin tutkimukseen ”Muutonäkymät Venäjältä ja Baltian maista Suomeen”. Tutkimukseen osallistui allekirjoittaneen lisäksi Tarton yliopiston tutkija FT Hill Kulu. Tutkimusraportissa selvitetään entisen Neuvostoliiton ja Suomen välisen muuttoliikkeen luonnetta ja kartoitetaan mahdolliset Suomeen muuttajien ryhmät Venäjällä ja Baltian maissa.

Frågor om ingermanländsk identitet

En studie vid sverigeingermanländarnas sommarfest 1998

Eric De Geer

Vad vill de finskspråkiga flyktin-garna från Sovjetunionens öster-sjöprovincs och deras ättlingar, som kom till Sverige i andra världskrigets slutskede, kalla sig?

Det handlar främst om vad man identifierar sig med, men även om vad man vill att andra skall uppfatta sig som. Det gäller en personlig markering men som också markerar grupp och hembygd/område/land. Problemet är klassiskt och forskningen har länge och i allt större utsträckning ägnat sig åt det. Så till exempel var forskare med anknytning till Centrum för multietnisk forskning i Uppsala redan 1982 arrangörer av en av de hittills största internationella konferenserna inom ämnesområdet: "Identity: Personal and Socio-Cultural".

I de enkäter som ingick i mina tidigare ingermanländska projekt ingick frågor som anknöt till identitet och etnicitet, dvs med vilken grupp och vilket område man känner sig mest anknuten till. Den som sedan tagit upp frågan om ingermanländarnas identitet och det från en delvis annorlunda och int-

ressant synvinkel – namn och identitet – är Vera Lif, som i flera studier behandlat ämnet, nu senast i *Ingria* nr 2 1998. Det har nu gått ett antal år sedan mina enkäter besvarades och den geopolitiska situationen verkar att tillsvidare ha stabiliserats. Det är dags att följa upp idén och se hur personer i gruppen uppfattar sig nu. Sommarfesten i Eskilstuna 1998 fann jag vara ett utmärkt tillfälle. Ansvarige arrangören Valter Rämö gav mig möjlighet att fråga deltagarna vid öppningshögtiden lördagen den 13 juni.

Det skall här framhållas att deltagarna inte kan anses vara representativa för sverigeingermanländarna som helhet men väl för sådana som t ex gjort sig besväret att resa till en årlig sommarfest och på så sätt visat sitt intresse för det ingermanländska.

Minienkäten

För att få så många som möjligt att på kort tid svara på enkäten gällde det att göra den så enkel och lätt som möjligt att fylla i. Det visade sig dock nödvändigt med hela fem alternativ för att någorlunda tillfredsställande täcka hela området alltifrån "finne" till "svensk".

Närmast "finne" kom "ingermanlandsfinne". Efter viss tvekan avstod jag från "sverigefinne" som ju avser finnarna från Finland. Närmast "svensk" kom "sverigeingermanländare" och mitt emellan det finska och det svenska återfinns "ingermanländare" som något specifikt för sig själv. Sekvensen av alternativ blev således: Finne, ingermanlandsfinne, ingermanländare, sverigeingermanländare och svensk. Det är värt att observera att identifikationen som "sovjet" (vedertaget uttryck bland sportjournalister på 1970- och 80-talen) eller "ryss" ej ansetts som ett realistiskt alternativ. Terminologin är utarbetad i samarbete med Vera Lif.

Med hänsyn till att det samtidigt kunde finnas tre tänkbara anknytningar — födelselandet Ingermanland, bosättnings och medborgarskapslandet Sverige och en språklig finskhet var tre svar tänkbara men det hade samtidigt komplicerat det hela. För att underlätta såväl ifyllandet som bearbetningen angavs att det var enbart de två viktigaste alternativen som skulle markeras. Här gällde det alltså vilken eller vilka två av de fem benämningarna som passade bäst. Med tanke på att det

Eric De Geer, fil.dr, docent i historia, fil. lis. i geografi, Uppsala.

vore intressant att utröna eventuella skillnader mellan generationerna så ombads svaren att ange ålder – något som samtliga gjorde. Det som även kunde ha varit av intresse var hur svaren fördelades mellan könen. Inför utdelningen av enkäterna, som bestod av halva A4-sidor, berättade jag kortfattat om vad det hela gick ut på. Vid utdelningen fick jag hjälp av Nikolai Tiurinen. Blanketterna insamlades vid programmets slut ca 15 minuter efter utdelandet.

Mycket hög svarsfrekvens

Antalet närvarande i samlingslokalen var ca 130. Av dessa var 6 barn, därtill fanns ett par inbjudna representanter från staden, 10 medlemmar i Eskilstuna finska manskör samt jag själv. Räknar man bort ovannämnda barn, inbjudna icke-ingermanländare, mig själv och ungefär hälften av den finska manskören (några av dem var tveksamma om enkäten även gällde dem) så var antalet möjliga svarare 114. Antalet inlämnade svar var 111 stycken. Svarsfrekvensen var således 97%!

Det märktes att frågan om den ingermanländska identiteten engagerade. Flera personer hade synpunkter på enkäten och problematiken. Sa t ex framhöll Armas Paakkonen helt riktigt att man poängterar olika sidor av sin identitet/etnicitet beroende på vilken utanförstående man talade med. Det har med det vanliga rollspelet i den sociala interaktionen att göra. Däremot ändras knappast ens personliga identitet av vad man väljer att framhålla inför en annan person (Vera Lif, pers. uppgift).

Bearbetningen

I samband med bearbetningen framkom att några hade missförstått "instruktionssvenskan" (den borde kanske även getts i finsk version), något som medförde att de ej kunde medtagas i den följande sammanställningen. Detta gör att det är 104 (91% av de närvarande) som kunnat bearbetas. I samband med mottagandet av blanketterna fick jag även klart för mig att det bland inlämnarna, förutom de fem från den finska manskören, även fanns två ingifta finskor och två dito svenskor (bekräftat av T. Folkesten) men det har inte varit möjligt att avskilja dem. Antalet som angett sig som "finnar" eller "svenskar" borde därigenom ha minskats med 7 respektive två om man avser den ingermanländska gruppen.

I det följande kommenterar jag först åldersfördelningen. Sedan redovisar jag det första valet – det som svaren satt främst med en 1:a (även kallat primärvalet), och därefter det andra (2:a, även benämnt sekundärvalet) varefter följer en sammanfattning.

Åldersfördelning

Svararna har indelat efter ålder decennievis. Se tabell 1. Som synes var det få i de yngre åldrarna. De flesta var över 50 år. Sammanfattningsvis: 16 var under 50 år och 88 (83%) var 50–80 år och drygt 2/3 (70%) var över 60 år.

Med tanke på den ojämna åldersfördelningen hade det varit bättre om enkäten kunde ha genomförts under kvällens *Ingriaafton* då det var fler närvarande från de yngre generationerna.

Tabell 1. Åldersfördelning

Ålder	Antal	%
19 år	2	2
20–29 år	3	3
30–39 år	3	3
40–49 år	8	8
50–59 år	18	17
60–69 år	37	35
70–80 år	33	32
Summa	104	100

Resultat, första alternativet

Det alternativ av de fem som fick de flesta förstarösterna (ettor) var "ingermanländare" – 33 personer (32%). Därefter kom 11 "sverigeingermanländare" med 22 röster (21%) och "ingermanlandsfinne" med 18 (17%). De som främst ansåg sig som "finnar" var 17 personer (16%) medan 14 (14%) ansåg sig vara "svenskar".

Hur fördelade sig då de olika åldersgrupperna på de olika alternativen? Av de 16 yngre (under 50 år) identifierade sig nio som "svensk", sex som "sverigeingermanländare" och en som "ingermanlandsfinne" (ingen av dem identifierade sig med "finne" eller "ingermanländare"). De 18 som var 50–59 år var ganska jämnt fördelade på de olika alternativen utom "ingermanlandsfinne" som bara fick en notering. Beträffande de 70 personerna i de två äldsta grupperna (60–80 år) så dominerade alternativet "ingermanländare" med 27 identifieringar. I övrigt var det en ganska jämn fördelning utom för "svensk" som bara valdes av en person. Se vidare tabell 2.

Kommentar: Den allmänna tendensen är att de yngre identifierar

Tabell 2. Val av identitetsmarkör

Beteckning	Åldersgrupp							Summa
	19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-80	
"Finne"	-	-	-	-	4	9	4	17
"Ingermanlandsfinne"	-	-	-	1	1	7	9	18
"Ingermanländare"	-	-	-	-	6	15	12	33
"Sverigeingermanländare"	2	1	-	3	3	5	8	22
"Svensk"	-	2	3	4	4	1	-	14
Summa	2	3	3	8	18	37	33	104

Tabell 3. Fördelningen på de olika alternativen

Valalternativ	Förstaval		Andraval	
	Antal	%	Antal	%
"Finne"	17	16	4	7
"Ingermanlandsfinne"	18	17	10	16
"Ingermanländare"	33	32	16	26
"Sverigeingermanländare"	22	21	13	21
"Svensk"	14	14	18	30
Summa	104	100	61	100

sig oftare som "svenskar" och "sverigeingermanländare" och de äldre oftare som "finnar" och "ingermanlandsfinnar".

Resultatet är naturligt med hänsyn till åldersfördelningen. Det intressantaste och något som däremot inte var lika självklart, är att identifikationen med begreppet "ingermanländare" skulle dominera med nära en tredjedel av rösterna. De närliggande alternativen "sverigeingermanländare" och "ingermanlandsfinne" kom närmast med en dryg, respektive knapp fjärdedel av deltagarna. Vårt att lägga märke till är att "sverigeingermanländare" är det näst vanligaste alternativet. Med hänsyn till att det bland svaren fanns dels medlemmar av den finska kören och dels ett par ingifta

finnar/finskor så torde alternativet "finne" varit det minst vanliga bland ingermanlänarna. Alternativet "svensk" var något vanligare (även om antalet påverkas något av att det fanns två ingifta svenskor bland deltagarna).

Resultat, andra alternativet

Det var 61 personer som angav ett andraalternativ till sin identifikation. Det var således 43 som inte angav något alternativ. Med hänsyn till gruppens mångfacetterade bakgrund är det något överraskande att det är mellan en tredjedel och hälften som ansett sig så medvetna om sin identifikation att de endast angett ett svar.

Men för att återgå till alternativet är det två aspekter som är int-

ressanta beträffande dem: Dels gäller det *fördelningen* av alternativen bland de fem möjligheterna, och dels gäller det möjligheterna till *jämförelser* mellan primärvalen och alternativen.

Vilken tendens utvisar alternativen om man jämför dem med de primära valen? Här följer en utvärdering av dessa aspekter.

Fördelningen av andravalen visar att så många som 18 valt att markera att man även känner sig som "svensk", 13 som 19 "sverigeingermanländare" och 16 som "ingermanländare". Färre (10 personer) har markerat sig som "ingermanlandsfinne", och ännu färre (4) som "finne".

Här är det intressant att jämföra de procentuella fördelningarna. "Svensk" har fått nära en tredjedel

av andravalen, dubbelt jämfört med förstavalen, medan främst "finne" (7% jämfört med 16%) men även "ingermanländare" (26% jämfört med 32%) har fått lägre andelar.

Så till den likaså intressanta frågan om vad de olika kategorierna av primärväljarna har gjort för sekundärval. Av de 17 som primärt identifierade sig som "finnar" hade fem "svensk" som andraval. Ingen hade gjort något annat val. Detta överraskande resultat torde främst kunna hänföras till att medlemmar i den deltagande finska sångkören samt ingifta finnar deltog.

Av de 18 "ingermanlandsfinnarna" hade sju personer "ingermanländare" och sju "sverigeingermanländare" som alternativ medan "finne" valdes av en och "svensk" av ingen. Av "ingermanländarna" (33 personer) valde tio i första hand "ingermanlandsfinne" medan vardera fyra noterat sig för "sverigeingermanländare" och "svensk".

Av de 22 "sverigeingermanländarna" var det nio som hade "ingermanländare" som alternativ och sju hade "svensk" medan ett par enstaka valt "finne" och "ingermanlandsfinne". Det är främst de yngre som haft "svensk" som alternativ.

Slutligen beträffande de 14 "svenskarna" så hade fyra "sverige-ingermanländare" som alternativ, två "ingermanländare" respektive "finne" och en "ingermanlandsfinne".

Kommentar: Den allmänna tendensen är att man som alternativ väljer beteckningar som ligger nära förstahandsvalet och gärna något närmare mitten av raden av alternativ, här representerat av "ingerman-

ländare". Undantag från detta är de många alternativvalen av "svensk", något som delvis beror på att gruppen "finnar" enbart har valt "svensk" som alternativ. Detta kan i nästan alla fall antagas bero på att de är finlandssfinnar.

Sammanfattning

Det är av stort intresse att utröna vad en så gammal och så småningom väletablerad invandrargrupp som ingermanländarna identifierar sig med. Är det primärt med det historiska förflutna som man identifierar sig med eller är det med den nuvarande situationen? En annan fråga är hur det kan tänkas variera mellan generationerna.

Den lilla enkäten vid sommarfesten i Eskilstuna har gett intressanta resultat. Främst gäller det att frågan engagerade i så anmärkningsvärd stor utsträckning att 97% svarade – en sensationell hög svarsprocent. Att sedan åldersfördelningen var så påfallande sned med en betydande övervikt för den äldre generationen är tyvärr alltför vanligt i jämförbara sammanhang men det ger åtskilligt att begrunda.

Huvudfrågan gällde i vilken grad man i gruppen fortfarande efter ett halft sekel identifierade sig med den gamla traditionens och de sovjetiska passens "finne" jämfört med det aktuella svenska medborgarskapets "svensk". Och däremellan har man den möjliga identifieringen med det regional- och grupp-specifika, dvs. "ingermanländskhet", eventuellt i kombination med de nationella ytterligheterna "finne" och "svensk" ("ryss" var väl inte att tänka på?).

Det visade sig vara en klar och

naturlig skillnad mellan generationerna. De äldre (över 60 år) anknyter i ungefär likartad utsträckning till "finne" (13 personer), "ingermanlandsfinne" (16), "ingermanländare" (27) och "sverigeingermanländare" (14) men med, som synes, klar tonvikt på ingermanländskhet, medan de yngre från några "ingermanländare" (sex personer, alla i 50 årsåldern) blir allt svenskare ju yngre de är med nio "sverigeingermanländare" och tretton "svenskar". Värt att lägga märke till är att även bland de yngre är det en viss övervikt för någon form av identifiering med det ingermanländska kulturarvet uttryckt på detta sätt. Beträffande andravalen var tendensen inte direkt oväntat att man sökte sig från "finne" mot "ingermanländare" och "svensk".

Slutsatsen av denna lilla studie är kanske överraskande för dem som inte är insatta i förhållandena. Däremot kan det knappast vara fallet för Sveriges ingermanländare: Mer än två tredjedelar, 73 av 104 av dem som kommit från Ingermanland och deras ättlingar, identifierar sig primärt som just "ingermanländare" i olika sammansättningar. Läger man så till de sju andravalen – gjorda av de yngre som främst identifierar sig som "svenskar" – blir antalet hela 80 (79%)! Efter ett halvsekel, under vilket folkgruppen den största delen av tiden varit avskuren från kontakter med sin gamla hembygd, lever den historiska och regionala identifieringen. Utifrån andra utgångspunkter har V. Lif kommit fram till motsvarande resultat i sin studie av ingermanländarnas namn och etniska tillhörighet. (Lif 1998.)

Litteratur

De Geer, Eric, 1998: Vad menas med Ingermanland och ingermanländarna? En historisk, politisk och geografisk utredning. (Manuskript)

Jacobson-Widding, Anita, Ed. 1983. Identity: Personal and

Socio-Cultural. A Symposium. Uppsala. (Acta Upsaliensia. Upsala Studies in Cultural Anthropology 5.) 423 s.

Lif, Vera, 1996: Namn och identitet. Namnbruk hos ingermanländare i Sverige. I *Studia an-*

throponymica Scandinavica 14. Tidskrift för nordisk namnforskning. 14. 1996. S 47–81.

Lif, Vera, 1998: Namn i förändring. Vad heter vi? I *Ingria* 2/1998. S 9–13.

Heimoretkeläisiä Narvan suomalaisen kirkon pihalla kesällä 1930.

Inkeri, Inkerin Liiton muistojulkaisu 1922–1932.

Empress of Ireland

– 70 suomalaissiirtolaista syvyiksiin

Arto Tuominen

Kanadan merihistorian traagisimmassa onnettomuudessa 29.05.1914 menehtyi 1 015 ihmistä Quebecistä Liverpooliin matkalla olleen Canadian Pacific -yhtiön ylpeyden *Empress of Irelandin* törmättyä St. Lawrence -joella norjalaiseen hiililaiva *Storstadin*. Mukanaan alus vei myös 70 suomalaissiirtolaista, jotka olivat palaamassa vanhaan kotimaahansa — kuka pettyneenä siirtolaiselämään, kuka järjestämään asioitaan. Vain 21 suomalaista pelastui.

Titanicin onnettomuus paria vuotta aiemmin jäi ihmisten mieleen, vaikka varsinaisten matkustajana olleiden uhrien määrä (804) jäi sillä pienemmäksi kuin *Empress of Irelandilla* (840). Myös suomalaisuhrien määrä oli suurempi *Empress of Irelandilla* kuin *Titanicilla*. *Empress of Ireland* unohdettiin paljolti pari kuukautta myöhemmin alkaneen ensimmäisen maailmansodan tähden. Sodan kauhut löivät laudalta St. Lawrence -joen tragedian.

Kirjoittaja on turkulainen historian erikoistunut vapaa toimittaja.

Loistokas ruhtinatar

Empress of Ireland suorastaan säteili majesteettillista loistoa ollessaan lähtövalmiina Quebecin satamassa 28. toukokuuta 1914. Loistokkaine juhlasaleineen, hytteineen, pähkinäpusine kirjastosaleineen ja krikettikenttineen oli alus eittämättä eräs aikansa hienoimmista valtameripurjehtijoista.

Aluksen oli rakentanut jo vuonna 1906 Fairfield Shipping Companyn Glasgowin telakka. Voimakkaat höyrykoneet takasivat alukselle tasaisen 20 solmun matkanopeuden. Sitä pidettiin nopeana ja sen ennätysaika Atlantin ylityksessä vuodelta 1911 oli 5 päivää, 13 tuntia ja 45 minuuttia. Laivaa pidettiin myös turvalisena, olihan sillä 40 pelastusvenettä ja runsaasti pelastusvöitä. Vesitiiviit osastot ja palo-ovet lisäsivät turvallisuutta. ”Ruhtinatarrella” oli ylitetty Atlanti jo yli yhdeksänkymmentä kertaa.

Canadian Pacific -yhtiöllä oli syytä olla ylpeä laivastostaan. *Empress of India*, *Empress of China*, *Empress of Japan* sekä *Empress of Britain* ja *Empress of Ireland*. Kanadalaiset olivat rakentaneet paitsi toimivan meritiien Euroopasta, myös jatko yhteyden rautateillä

aina Ison valtameren rannalle ja siitä eteenpäin Aasiaan.

Siniset viirit osoittivat kaiken olevan valmiina *Empress of Irelandilla*. Aiemmin päivällä oli alukseen lastattu hopeaharkkoja Ontarion Cobaltista. Laivalla oli 420 miehistön jäsenen lisäksi 1 057 matkustajaa. Kaikkiaan 1 477 ihmistä odotti matkan alkavan. Tuskin kukaan heistä aavisti matkan päättyvän muutaman tunnin päästä St. Lawrence -joella lähellä Rimouskin kaupunkia. Alus irtosi laiturista iltapäivällä kello 4.27.

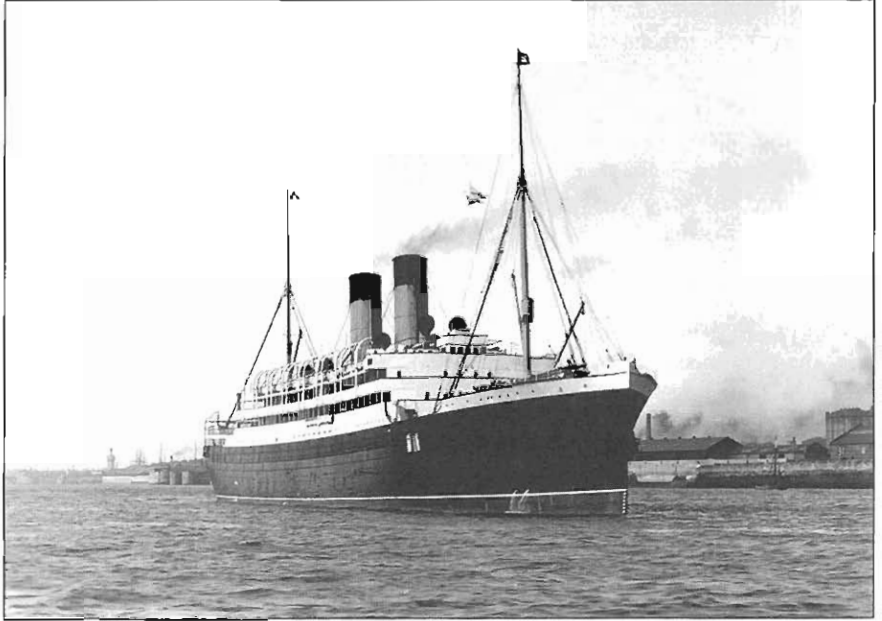
Jumala kansanne, kunnes taas tapaamme

Näin lauloi pieni saattamaan tulut Pelastusarmeijalaisten ryhmä laiturilla, mahtavan aluksen lähtiessä kääntymään alavirtaan St. Lawrence -jokea, kohti kolmensadan kilometrin päässä olevaa Rimouskia. Laivalla oli 170 pelastusarmeijalaista, jotka olivat matkalla Lontoossa pidettävään kongressiin.

Matkustajien joukossa oli myös monia kuuluisuuksia kuten englantilainen tutkimusmatkailija Sir Henry Seton-Karr, näyttelijä Laurenee Irving kauniin näyttelijävaimonsa Mabel Hickneyn

- Empress of Ireland
- rakennettu 1906, Fairfield Shipping Co, Glasgow
 - omistaja Canadian Pacific
 - reitti Quebec-Liverpool (talvisin Halifax-Liverpool)
 - pituus 167 m, suurin leveys noin 20 m
 - nopeus 20 solmua
 - paino 14 191 tonnia
 - koneteho 18 500 i.h.p.
 - matkustajakapasiteetti; I lk: 350 hlöä, II lk: 350 hlöä, III lk: 1 000 hlöä
 - upposi 29.5.1914

Kuva: Arto Tuominen.

kanssa sekä Toronto Starin pila-
piirtäjä Teddy Gray. Myös pella-
vahiuksinen 7-vuotias Grace Han-
nagan vanhempineen oli mukana.
Hänen isänsä, Edward Hannagan,
oli Pelastusarmeijan orkesterin
kapellimestari.

Kuuden kilometrin päässä Ri-
mouskin kaupungista sijaitsee
pienen pieni Pointe-au-Peren
(engl. Father's Point) kylä. Kello
yhden jälkeen aamulla 29. touko-
kuuta otti *Empress of Ireland* siel-
tä mukaansa viimeiset Euroop-
paan osoitetut postisäkit. Luotsi
luovutti aluksen sen kapteenin ja
perämiehen käsiin ja varsinainen
merimatka alkoi.

Kapteeni George Kendall

Jo alle nelikymmenvuotiaana
kapteeni George Kendall oli At-
lantin ylityksen veteraaneja. Hän
oli tullut kuuluisaksi muutamia
vuosia aiemmin, ollessaan toisen

Canadian Pacific -yhtiön aluksen,
Montrosen, kapteenina. Tarkka-
silmäinen kapteeni oli tuolloin
havainnut aluksellaan englantil-
aisen murhamiehen, Hawley
Crippenin, sähköttänyt Scotland
Yardiin ja järjestänyt murhamie-
hen pidätyksen Kanadassa. Scot-
land Yardin etsivä oli kiiruhtanut
nopeammalla aluksella *Montro-
sen* ohii ja oli odottamassa Crippe-
niä Kanadassa. Kendall oli saanut
tapauksesta palkinnoksi 250:n
punnan shekin, muttei ollut sitä
lunastanut. Nyt se oli kehystetty-
nä *Empress of Irelandin* kapteenin
hytissä.

Vain paria viikkoa aiemmin
Kendall oli saanut yhtiön johdolta
sähkeen, jossa oli erityisesti ko-
rostettu turvallisuuden merkitystä
merellä. Riskejä ei saanut ottaa.
Niinpä yhtiön alukset käyttivät-
kin Atlantin ylityksessä ns. ete-
läistä Cape Racen reittiä päinvas-
toin kuin *Titanic* aikoinaan.

St. Lawrence -joki on tällä koh-
taa noin 40 kilometriä leveä,
muistuttaen siis pikemminkin
suurta järveä kuin jokea. Sinä
yönä oli tyventä, hopeinen kuu
kumotti ja taivas oli tähtinen.
Upea ilta merimatalle.

Yön laivat

Kello 1.35, heti Pointe-au-Perestä
lähdön jälkeen, soitti tähyistäjä
kelloa: laivan masto näkyvissä!
Näkyviin tullut laiva oli 6 028
tonnin norjalaisalus *Storstad*, las-
tinaan 10 000 tonnia hiiltä Aust-
raliasta Montrealiin. Kapteeni
Thomas Andersen oli nukkumas-
sa, kun alukset havaitsivat toisen-
sa. Pian havainnon jälkeen aluk-
set ympäröi sankka sumu, mikä
oli tähän aikaan vuodesta yleistä
näillä seuduilla.

Sekä *Empress of Ireland* että
Storstad ulvottivat molemmat si-
reeneitään osoittaen että muutok-

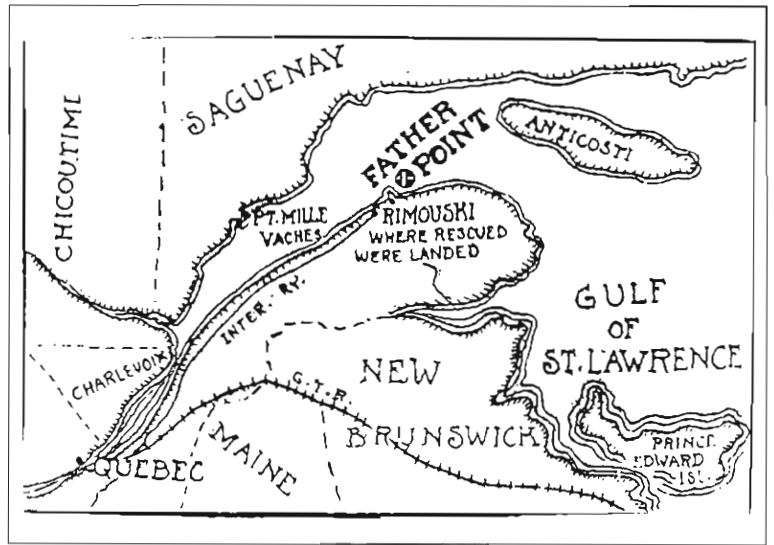
sia kurssissa ei ollut tehty. Kuitenkin kello 1.55 sukelsi *Storstad* äkisti sumusta kohden *Empress of Irelandia* törmäten sen oikeaan kylkeen. Törmäys oli pahin vesirajan alapuolella, olihan hiililai-va raskaassa lastissa ja ui syvällä.

Kapteeni Kendall huumantui törmäyksen voimasta, mutta sai määrättyä kaikki kymmenen vesitiivistä osastoa suljettaviksi. Vain yksi ehdittiin sulkea, muut olivat jo veden täyttämisiä. Nyt Kendall määräsi laivansa täyttämään höyryä eteenpäin saadakseen pohjakostruktuksen matalikolle. Kunnes höyry loppui. Mies huusi megafonilla *Storstadille*, ettei alus vetäytyisi taaksepäin vaan yrittäisi työntää *Empress of Irelandin* edellään matalikolle. *Storstadilla* ei kuitenkaan ymmärretty pyyntöä vaan laiva lähti taaksepäin! Kapteeni Kendall tiesi, että ”Ruhtinattaren” taru oli loppu ja huusi käskyn: Valmistautukaa jättämään laiva!

Pelastukseen ken voi

Empress of Ireland oli nyt kääntynyt kyljelleen. Kuusi- tai seitsemänsataa ihmistä oli takertunut sen runkoon kuin ilimadot uskoen hetken, että laiva oli pohjassa. Näin ei kuitenkaan ollut. Kello 2.09, vain neljätoista minuuttia törmäyksestä, laiva upposi mukanaan satoja kannen alle loukkuun jääneitä matkustajia. Ihmiset olivat olleet onnettomuuden sattues-sa nukkumassa.

Onnettomuudessa menehtyivät niin tutkimusmatkailija Seton-Karr kuin Teddy Graykin. Laurence Irving ja Mabel Hickey hukkuivat toisiaan suudellen. Pieni Grace Hannagan pelastui, mutta eivät hänen vanhempansa. Laivalla tyttö

Empress of Irelandin uppoamispaikka. – *The War Cry* 30.5.1914.

matkusti seuraavan kerran vasta vuonna 1981. Grace eli onnettomuuden kokeneista pisimpään ja antoi vielä vuonna 1993 haastattelun Toronto Starille.

Lämmittäjä William Clarke Lontoosta, joka tuona kohtalokkaana yönä oli työvuorossa lapi-oimassa hiiliä onnettomuuslaivassa, lienee kuitenkin ollut onnekkain pelastuja. Ei kai voine muuta väittää, mies kun oli ollut lämmittäjänä myös Titanicissa sen kohtalonyönä! Hän kertoi myöhemmin haastattelussa pelastautumisistaan. Titanicilta oli miehen mukaan ollut vaikea pelastautua sen pystysuoran uppoamis-tähden. *Empress of Irelandilta* pelastautuminen oli siihen verrattuna lastenleikkiä — alushan vain kierähti ympäri ja vajosi... Haastattelun lopuksi Clarke ilmoitti haluavansa uuden pestin laivalle.

Empress of Irelandin omista pelastusveneistä saatiin laskettua vain 4, loput 36 venettä jäivät las-

kematta. *Storstad* laski muutaman pelastusveneeseen, mutta ne täyttyivät heti vedellä, ja kun laiva saapui keula murskana Rimouskiin, sen havaittiin pelastaneen vain muutaman ihmisen.

Pelastustyössä sen sijaan kun-nostautuivat apuun kiihuhanneet postilaiva *Lady Evelyn*, joka pelasti yli kolmesataa ihmistä, ja *Eureka*, joka pelasti 60 matkustajaa. Kaikki pelastuneet tuotiin aluksi Rimouskiin. Yli puolet pelastuneista oli miehistön jäseniä. Laivalla oli 134 lasta, joista vain neljä pelastui. Ruumiit vietiin pääosin Quebeciin tunnistamista varten, ja myöhemmin pidettiin katekerat muistojuhlat niin Quebecissä, Montrealissa kuin Torontossa-kin.

Kenen syy?

Kesäkuussa lordi Merseyn johtamissa tutkimuksissa todettiin suurimmaksi syylliseksi onnettomuutteen norjalaisen *Storstadin*

John, Orvokki ja Mandi Mäki. Vuonna 1903 Amerikkaan muuttanut ilma-jokinen Mäen Jussi menetti Empress of Irelandin mukana vaimonsa ja tyttärensä. – Työväen Arkisto.

miehistö. Kapteenit syyttelivät vielä pitkään toisiaan. Kumpikin oli vakuuttunut siitä, että juuri toinen oli muuttanut sumussa kurssia. Tiedä syllisestä, mutta ainakin seuraava pitää paikkansa. Kapteeni Kendall ei enää koskaan saanut kipparoitavakseen Canadian Pacific -yhtiön alusta. Mies palveli kuitenkin yhtiötä sen Lontoon toimistossa aina vuoteen 1939 asti, jolloin jäi

eläkkeelle. Vanha kapteeni kuoli kuusikymmentäluvun puolessavälisessä lontoolaisessa vanhainkodissa yli yhdeksänkymmenen vuoden ikäisenä.

St. Lawrence -joella, muutama kilometri itään Pointe-au-Perestä, on vieläkin punainen poiju paikassa, johon alus vajosi. Jo kesällä 1914 pääsivät sukeltajat nostamaan laivan arvokasta lastia. Hylky unohdettiin sitten vuosikym-

meniksi ja ”löydettiin” uudestaan muutama vuosi sitten. Sukeltajat ovat halunneet räjäyttää hyllyn päästäkseen käsiksi mahdollisesti aluksessa edelleen olevaan arvotavaraan. *Empress of Ireland* makaa pohjassa siten, että sen syvyys pinnasta on noin 25–50 metriä.

Varsinaisen kylän ulkopuolella on pieni aidattu hautausmaa, johon on haudattu turman tuntemattomiksi jääneet monet uhrit. Paikallinen museo vaalii aluksen ja uhrien muistoa säilyttäen joitakin löytäneitä esineitä tästä kovan onnen aluksesta, jonka niin moni on jo unohtanut.

Mandi ja Orvokki

”Ajatuksissani vain kiertää ne hirveät kärsimykset, joista oma vilpittömästi rakastama vaimoni ja isän ilo, äidin toivo, pieni Orvokki, saivat kärsiä ennen kuolemaansa.” Näin kirjoitti quebeciläisestä Blanchard-hotellista Ilmajoella syntynyt John Mäki, osuuskauppamies ja Toveri-lehden kirjanpitäjä, kälylleen Fanny Käyhkö-Wesleyille.

Hän oli matkustanut Michiganin Ishpemingistä parin Negueneen miehen kanssa tunnistamaan rakkaitaan, vaimoan Mandia ja parivuotiasta tytärtään Orvokkia, mutta ei löytänyt heitä. Kuinka olisikaan, sillä kaikki laivan suomalaiset olivat matkustaneet kolmannessa luokassa, jonka ovet ainakin epävirallisen tiedon mukaan pidettiin suljettuina, kunnes yläkannen pelastustyöt päästiin aloittamaan.

Mandi ja Orvokki olivat olleet matkalla Mandin syntymäkotiin Tohmajärvelle. Siellä heidän oli määrä viipyä vuosi ja palata sitten

taas Ishpemingiin. Mandi Mäki oli yrittänyt saada tyttärelleen ja itselleen matkaseuraksi laivalle

pikkuisen Armand Lohikosken äiteineen. He kuitenkin peruuttivat viime hetkellä matkansa. Pik-

ku Armand opittiin myöhemmin Suomessa tuntemaan rakastettuna Puupää-filmien ohjaajana.

Montreal, June 18th, 1914

LIST
OF
PASSENGERS AND CREW
ON THE
EMPRESS OF IRELAND
SAILED FROM QUEBEC, MAY 28th, 1914

SUMMARY

	Saved	Lost	Total
First Cabin - -	36	51	87
Second Cabin - -	48	205	253
Third Class - -	133	584	717
Crew (including Musicians)	245	175	420
Total - -	462	1015	1477

Turmalaivan uhrien lukumäärät julkaistiin Montrealissa 18.6.1914. – *Merseyside Maritime Museum, Liverpool.*

Laivalla onnettomuusyönä olleet suomalaismatkustajat

Matkustajan nimi	Kotipaikka	Määränpää	Huom.
Anderson, J.	Winnipeg, Kanada	Helsinki	Corsican* 31.5
Bergman, Senja	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Bergman, Reino	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Ekqvist, Arvid	Duluth, Minnesota	Helsinki	Alsatian* 4.6.
Fant, Mick	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Forström, Wm.	Minneapolis, Minnesota	Turku	hukkunut
Forström, Mrs. Wm.	Minneapolis, Minnesota	Turku	hukkunut
Forström, Waldo	Minneapolis, Minnesota	Turku	hukkunut
Forström, Tane	Minneapolis, Minnesota	Turku	hukkunut
Fussila (mahd. Jussila), Kalle	Copper Cliff, Kanada)	Helsinki	hukkunut
Hakala, Mary	Negaunee, Michigan	Turku	hukkunut, tunnist. Hämäläinen, Vilho
Montreal, Kanada	Helsinki		Alsatian 4.6.
Hannunen, Edwin	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Hannunen, Aino	Montreal, Kanada	Helsinki	Negauneehin 1.6.
Härkönen, Reino	Duluth, Minnesota	Helsinki	Alsatian 4.6.
Haverinen, Miss Kreetta	Toronto, Kanada	Helsinki	hukkunut
Heikkilä, Antti	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Heikkilä, Hilja	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut
Heikkilä, Vieno	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut, tunnist.

Holmberg, Edward	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Holmi, Liisa	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Jokinen, Frank	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Joukainen, Simo	Montreal, Kanada	Helsinki	Alsatian 4.6.
Kallio, Hilma	Montreal, Kanada	Hanko	Fort Williamiin 1.6.
Kangas, John	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Kangas, Einar	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Kestilä, Ivar	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Kinos, Eino	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Kivistö, Hilma	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Kivistö, Toivo	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Kivistö, Laura	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Koivisto, Tom	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Koivisto, Pauline	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Koivisto, Martti	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Koivisto, Arvi	Ironwood, Michigan	Helsinki	hukkunut
Koskinen, Helvi	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Koskinen, J.	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Koskinen, Milja	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Koskinen, Mrs. Manda	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Kujala, Jacob	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Kuukari, Victor	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Lahti, Herman	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Lammil, Matti	Marquette, Michigan	Helsinki	Alsatian 4.6.
Lampinen, Liisa	Calumet, Michigan	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Lehto, Matti	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Leikas, Anselm	Montreal, Kanada	Turku	hukkunut, tunnist.
Mäkelä, John	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Mäki, Mandi	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Mäki, Orvokki	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Mäki, Matti	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Mäkinen, Oscar	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Markkula, Sofia	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Markkula, Aino	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut
Markkula, Toini	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Markkula, Eero	Negaunee, Michigan	Helsinki	hukkunut
Markkula, Arvo	Negaunee, Michigan	Helsinki	Negauneehin 3.6.
Mattson, Mrs. Ida	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Mattson, Sulo	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Nevalainen, Otto	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Nissilä, Frank	Montreal, Kanada	Turku	Alsatian 4.6.
Nissilä, Sanni	Montreal, Kanada	Turku	hukkunut
Nivala, John	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Nivala, Lizzie	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Nivala, Roy	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Nurminen, Manu	Montreal, Kanada	Helsinki	Alsatian 4.6.
Petterson, Geo	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Piirainen, Erik	Montreal, Kanada	Helsinki	Cobaltiini 1.6.
Porre, Hilma	Ishpeming, Michigan	Helsinki	hukkunut
Praksi, Frank	Duluth, Minnesota	Helsinki	Alsatian 4.6.
Pykäri, Jacob	Copper Cliff, Kanada	Helsinki	Alsatian 4.6.
Pykäri, Kalle	Copper Cliff, Kanada	Helsinki	hukkunut

Raasakka, Antti	Duluth, Minnesota	Helsinki	hukkunut
Rantala, Kalle	Montreal, Kanada	Helsinki	Cobaltiin 1.6.
Saarinen, David	Montreal, Kanada	Hanko	hukkunut
Saarinen, Hilma	Montreal, Kanada	Hanko	hukkunut
Saarinen, Ernesti	Montreal, Kanada	Hanko	hukkunut, tunnist.
Salo, John	Montreal, Kanada	Turku	Alsatian 4.6.
Sivula, Matti	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Smedberg, R.	Port Arthur, Kanada	Helsinki	hukkunut
Smedberg, Master C.	Port Arthur, Kanada	Helsinki	hukkunut
Suni, Matti	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Taavettila, Allan	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Taavettila, Antti	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut, tunnist.
Taavettila, Hilma	Montreal, Kanada	Helsinki	Fort Williamiin 1.6.
Talbakka, Alex	Montreal, Kanada	Helsinki	Alsatian 4.6.
Thalix, Nestor	Duluth, Minnesota	Vaasa	Alsatian 4.6.
Thalix, Sofia	Duluth, Minnesota	Vaasa	hukkunut
Tiitus, Jacob	Wakefield, Michigan	Helsinki	hukkunut
Väisänen, David	Montreal, Kanada	Helsinki	hukkunut
Välämäki, Tuomas	Montreal, Kanada	Helsinki	Alsatian 4.6.
Viita (Wiitala) Kalle	Negaunee, Michigan	Helsinki	Alsatian 4.6.

* Aluksia, joilla pelastuneet jatkoivat matkaa.

Kirjallisuus

Ballard, Robert & Archbold, Rick: Lost Liners. Hyperion-Madison Press Book, New York 1997.

Croall, James: Fourteen minutes. The last voyage of the Empress of Ireland. London, Michael Joseph Limited 1978.

Lohikoski, Armand: Mies Puupää-filmien takaa. Hämeenlinna 1993.

Marshall, Logan: The Tragic Story of The Empress of Ireland and other great sea disasters. L.T. Meyers 1914.

Musk, George: Canadian Pacific. The story of the Famous Shipping Line. Newton & Abbot, London.

Rasky, Frank: Great Canadian Disasters. Longmans Green 1961.

Roy, Karino: le Drame de L'Empress of Ireland, Pointeau-Pere, 29 Mai 1914. Vanier QC; Les Editions de Plongeur 1993.

Sulkanen, Elis: Amerikansuomalaisen Työväenliikkeen historia. Fitchburg 1951.

The Sunday Sun 26.05.1985, Death of an Empress. (Murray)

The War Cry 30.05.1914; The War Cry 06.06.1914 Special Disaster number; The War Cry 13.06.1914 Great Tragedy of Sea.

Toronto Star 29.05.1993, 1.027 Drowned but Grace Hannagan Lived. (Murray)

Toronto Sun 24.05.1998, The Sinking of a Canadian Dream.

Työmies 02.-03.06.1914.

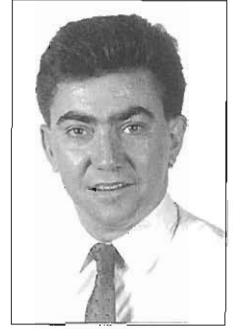
Wood, Herbert: Till we meet again. Imago Publ. Toronto 1982.

Zeni, David: Forgotten Empress. Tiverton, Devon, Hallsgrrove Publ. Media and Distribution 1998.

List of Passengers and Crew of the Empress of Ireland; Montreal 18.06.1914. Merseyside Maritime Museum, Liverpool.

August Wesley -kokoelma: kirjeenvaihto John Mäki/Fanny Wesley; 92 TAN 6-451, Työväenarkisto.

The Diminishing Sugar-Miners of Mount Isa, Australia

Greg Watson

Abstract

In its heyday Mount Isa acted as a magnet to Finnish immigrants who came to Australia. The collective numbers of people of Finnish descent came to represent approximately 11.5% of the town's total population. Highly respected for their work ethic and cultural unity, the Finns of Mount Isa were always able to find prospective employment.

Although the number of Finns living in Mount Isa is now seriously depleted and growing ever smaller, they are still recognised as a most vital ethnic group amongst the highly diverse community of Mount Isa. This paper explores what it was like to have settled in Mount Isa during the early 1950s. It traces the development of the Finnish Community as it grew and then examines that same community in its now depleted state. I then offer reasons for this decline which are based upon observations obtained from personal interviews¹ recently collected from this Finnish community.

Greg Watson (PhD), University of Joensuu, Finland and Macquarie University, Australia.

Mount Isa

Mount Isa is a mining town situated in North West Queensland (see photograph no.1), Australia, and is the most unlikely destination for Finnish emigrants to Australia. Yet, it would become a magnet to these Finns and would, at one stage, boast one of the largest populations of Finnish immigrants and people of Finnish descent in Australia. In its heyday, during the early 1970s, there were approximately 1500 people of Finnish descent amongst a total population of approximately 13 000. Hence, they accounted for 11.5% of the population. This is an extraordinary figure, when we realise that the overall number of Finnish immigrants in Australia, compared to other ethnic groups, was actually quite small. This Finnish community would prove to have a profound effect on the Isa² community.

Upon first arriving in Mount Isa one immediately senses several things. Firstly, the isolation. It is a three hour flight from Sydney, the equivalent flight time from Helsinki to London. Between Brisbane and Mount Isa one flies over desolate countryside and upon arrival one can see from the

air just how dry the surrounding countryside is, the township being nestled in amongst rugged red rock outcrops. Mount Isa lies less than 320 kilometres from the wide Gulf of Carpentaria on the northern coast of Australia, "it is so far from the seven capital cities of Australia that the nearest, Adelaide, is on the southern coast of the continent. Mount Isa is closer to New Guinea than to Brisbane... Isolation has always been a dominant problem in the north of Australia." (Blainey 1978:2).

(1) When I first came to Mount Isa and I was living in that Motor Inn. Well I was there for the first night and next morning I started looking for the town. I was standing there in the middle of the town in the main street and I asked somebody will they direct me to the town, the city. He said "You are standing right at the middle of the city!" (Laugh) (Informant no. 5)

The second thing one notices is the oppressive heat. I arrived in the wet season, when the average temperature is well over +35 degrees Celsius. During my stay it was +40 degrees everyday. For example, whilst visiting local Finn-

ish families candles would melt and sag due to the ambient temperature. When the rain begins to fall most dirt roads become impassable, the wet season lasts for approximately 3 months. Four wheel drive vehicles are a typical, and often necessary, form of transport. For instance, before the roads were tarred and sealed it was common for Mount Isa to be cut-off by road from other towns during "the wet"; in fact, even from the other side of the town which is divided by the Leichardt river, which for most of the year is a dry riverbed but becomes a raging torrent in the wet. Upon first impressions this seems the most unlikely town for a large number of Finns to settle in. So, what brought them here?

The Sugar Miners of Mount Isa

In 1924 there were approximately 300 inhabitants in Mount Isa, three years later there would be 3000. The first Finn to arrive was "Jack" Pitkänen in 1928, by 1929 there would be 7 others. By 1930, we know that "Jack" Tilus was living in a tent on the riverbank of the Leichardt river (see photograph 2) and that, by 1935, of the 1500 Finns known to be in Australia at that time 210 of these were in Mount Isa. At the suggestion of Pastor Hytönen, from the Finnish Seamen's Mission in Melbourne, a Finnish-Estonian club, entitled *Mount Isan Suomen Heimoseura*, was established. A meeting was held in the Country Women's Association Hall on the 26th October, 1935. Because the Finnish and Estonian languages were

1. Mount Isa.

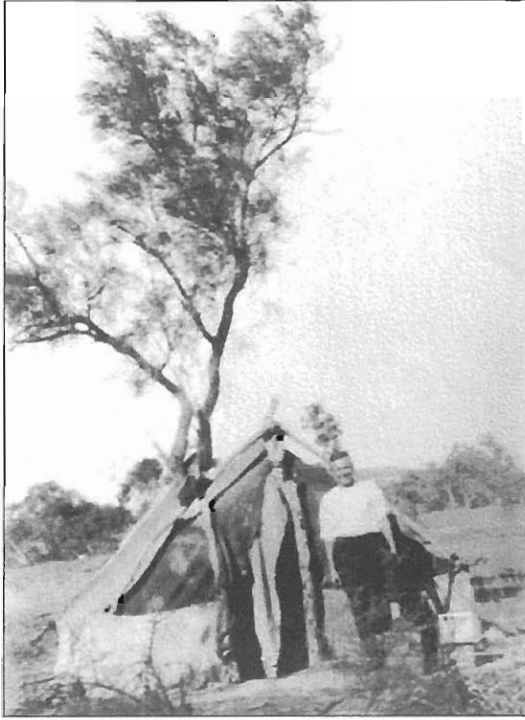
closely related it was decided to work closely together towards the benefit of both ethnic groups. The last surviving member of the founding group of this association, Senni Himanka, died in 1998 at the age of 90. In the first year of operation, there were 57 members of which only 9 were women and 48 were men. These figures help to highlight one of the early problems faced at Mount Isa, a serious numerical imbalance between the sexes. This imbalance was, reportedly, at one stage, as high as 8 males to every female.

During the 1930s a few families began to arrive. By 1940 over 40 men were employed by MIM (Mount Isa Mines Pty Ltd). Social evenings, musical halls and so on were held at the Buffalo Club (still in existence today) and the Hilton Hall. These events were attended by Australians and other nationalities also and the proceedings from these very popular occasions were donated to charities such as the Red Cross, the Bush Children's Associ-

ation, the RSL (Returned Services League), and the Army Comfort Fund. Sporting activities amongst the club were important from the beginning. As the club became more "financial" a Finnish language library was established. One important part of the club's priorities was to make a headstone for every Finn that passed away and was buried at the old part of the cemetery. In addition, visits from the pastor of the Finnish Seamen's Mission in Melbourne became more frequent as the club was able to pay for his fares.

Life in the 1930s and 1940s was very harsh in Mount Isa. Heat, dust, a shortage of water and dust-storms (see photograph 3) were a constant nuisance, which made life, especially for the women, particularly difficult. Many Finnish women had boarding houses (there was a chronic housing shortage in Mount Isa at the time). The boarders were working three shifts a day and needed food and clean clothes at all hours of the day and

2. Jack Tilus in 1930 on the Mt Isa river bank.

3. A duststorm in Mount Isa.

night. There was little time to learn English and many suffered from homesickness, a major rea-

son for many families to leave Mount Isa and return to Finland, a pattern also frequently found else-

where within Australia (refer to Watson 1997).

Koskinen (1985:42–48) referred to the period between 1942 and 1948 as the *hämärät vuodet* (the dim, dark, obscure years). On the 6th of December, 1941, Britain declared war on Finland. This meant that Finns living in Australia were declared enemies of the state and were to be interned. In fact, 98 were interned in a camp outside of Adelaide, 48 came from South Australia, 7 from Victoria and 43 from Queensland. Pastor Paavo Hytönen was one of these prisoners. However, this did not happen in Mount Isa, because MIM declared that mining would stop if the Finns were to be taken away. A special permit was granted to the Mount Isa Finns to be allowed to stay and work. This indicates to us that a substantial number of Finns must have been working the mines at the time and that their productivity and high work ethic were highly prized by the mine's management.

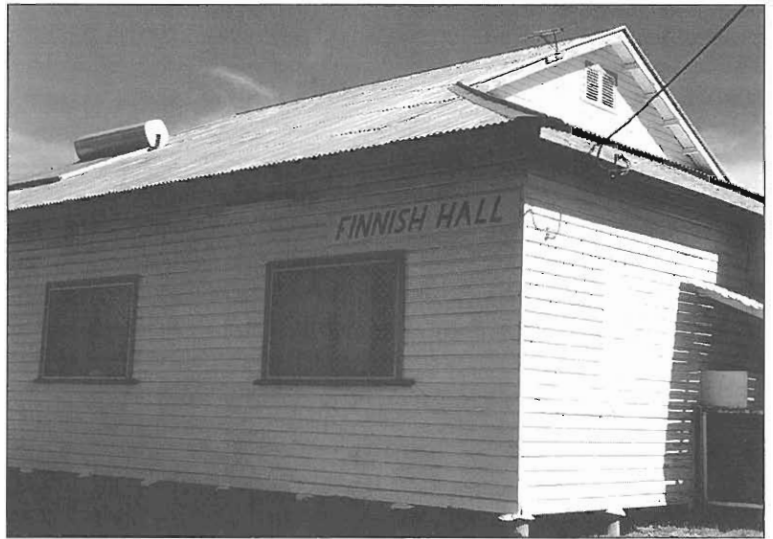
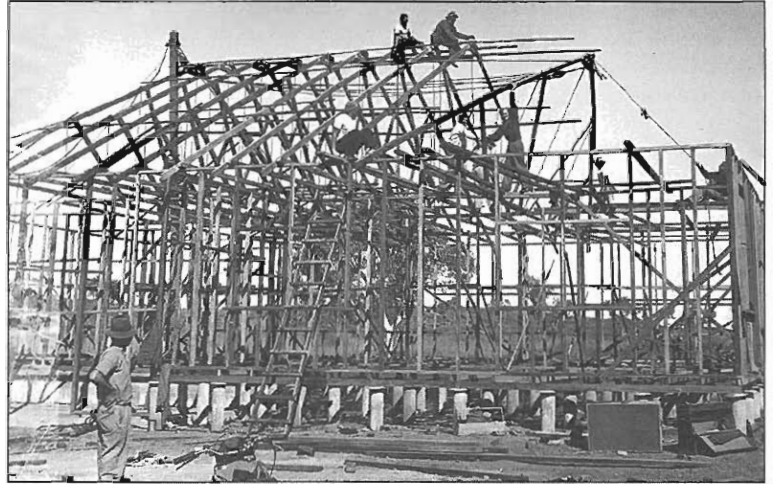
After the war, life began to normalise. Even so, at the beginning of the cane-cutting season many of the Finns would leave Mount Isa and go sugar-cane cutting, returning at the end of the cutting season, and so became nicknamed "sugar miners" (MIMAG June 1952,17). Another common nickname for the Finns was that of Huckleberry Finn, or simply the Huckleberries. In 1935, there were 210 Finns, including women and children. By 1947, the numbers had fallen to only 70, but by June 1952 the numbers had swollen again to 260. In 1955, MIM donated a large block of land to the Finnish community on which the

Finnish Hall was built, by the Finnish community itself (see photographs 4 and 5). This would prove to be a cultural and social oasis for the numerous activities of the Finnish population. In 1960, the community renamed their *Heimoseura* as *Mount Isa Suomi Seura* (the Mount Isa Finnish Association).

In 1964 a Finnish Lutheran Congregation was established. This made it possible to bring a Finnish pastor permanently to Mount Isa. Mount Isa's Finnish community's interest in religion had grown as more women and children arrived. "Previously the churches had languished, as the two girls who came over in the 1930s to form a chapter of the Salvation Army discovered, "the devil was in full swing tonight", they noted on their second Sunday in town, and most preachers could have made the same comment on any other day of the week." (Blainey 1978:231). In fact, the Finnish Lutheran church, and later the Finnish Pentecostal church would go on to play an integral part in the Finnish community's activities.

The Finnish sportsmen of Mount Isa also left their mark. Many participated and won medals in the championships of Queensland and Australia. Some even represented Australia at the Tokyo Olympics in 1964. Greg Norman, the well known golfer, was born in Mount Isa to a Finnish mother.

Throughout the 1960s and 1970s the newly arrived Finns became well-known for their building of Finnish styled homes. Particular note was made of the Finnish women who were willing to get down alongside their hus-

4, 5. The house of the Mount Isa Finnish Association built in 1955.

bands and help make their own home-made bricks. Of course, there was often the obligatory sauna. "Of all the national groups the oldest, quietest, most clannish and most respected is the Finnish community, which had its own pastor, its own hall and social life, its own fierce preference for underground work, and at least a dozen sauna baths clouded with steam rising from the rocks."

(Blainey 1978: 232) This "fierce preference" for underground work was to make the Finns famous.

They were well known for their tenacity in the mines; Work which entailed very enduring conditions. For instance, one was paid by productivity, and the conditions were arduous, to say the least. One might mistakenly think that at least it is cool in the mines, but this is not the case. On only

6. Miners of Mount Isa.

the third and fourth level of the mine the walls reportedly glow from the heat. These levels of the mine are not ventilated and all work, at these levels, was done by hand with only the use of minor machinery (see photograph 6). At present, the mine reaches a depth of 32 levels, approximately 1.6 kilometres deep, where the ambient temperature is reportedly 60 degrees Celsius. When we add to

this the large amount of lead in the air being carried by the dust, complete darkness apart from a miner's helmet torch, the constant reminder of serious danger and twelve hour shifts, one begins to understand the life of a miner is not an easy one.

Although the Finns worked hard they also socialised hard and were a very patriotic, cohesive group. For instance, on the 10th

December, 1960 they celebrated the 25th anniversary of the founding of their association. The Finnish Hall was packed, there were singing recitals, *kantele* playing, and a brass band, dancing and a lot of beer was consumed. Often these social events were a social highlight in the calendar of other non-Finns. In 1952 they conducted the Mount Isa Finnish Mini-Olympics, in honour of those taking place back in Helsinki at the time. During the 1960s many plays were performed, and this would continue in 1975, 1976 and 1977. These included "Särkelä itte", "Kihlaus", "Naimisiin", "Tukkijoella", "Kun lesket lempivät" and "Ruma Elsa". The church actively engaged the young and conducted confirmation camps and confirmed many young Finnish-Australians. When there was a marriage open invitations to all those in the Finnish community were posted in the shop windows of Finnish establishments and most would attend. There was a definite comradeship amongst the Finnish community. The Mount Isa Finnish Association (see photograph 7) also actively participated in the fiercely competitive Australian wide *Suomi Päivien Kisat*, which would see all the Finnish communities around Australia congregating at one point to compete in volleyball, athletics and *pesäpallo* (Finnish baseball) to name but the key competitive areas. Mount Isa hosted these games in 1971 and again in 1980 (see photograph 8). The Finnish immigrants were well known for their love of sports, hard work, piety (for certain quarters of the Finnish community)

and active social behaviour (for those other quarters). The 1970s and 1980s would see these Finns reach their heyday. The money was good, it was a simple life-style³ which was protected and offered a sense of security. There was an insular, contented feeling amongst the community, but a change was around the corner.

(1) (Any memories you might have or any stories you might have related to the Finnish community?)

Nothing, only, only we can say we was happy when we got lots people there, we got lots to do, and now we sad because we all lost that one.

(You're a bit sad now... But this sadness that you speak of wasn't always here. When the Finnish community was big and large and active...)

Oh, we was happy, happy then, everything there, lots of different country people coming there, we got the ethnic club there, all we doing Christmas party all, altogether, all different countries doing something.

(Informants no.'s 2, 3, & 4)

(2) I reckon Mount Isa always been very friendly place, in it's been a small place and it's been real easy to live and you never had to be scared here. Like when you go on the coast you always have to worry about something, but here you didn't have to worry about anything and you, your work was permanent and you had your home here and I don't know, simple.

(Informant no. 10)

7. The Mount Isa Finnish Association.

The Depletion of the Finnish Community

The Mount Isa Finnish community of 1999 differs greatly to that of the early 1980s. It is a community in rapid decline. Today, there are only approximately 100 first generation Finnish immigrants in Mount Isa remaining. Of these, the youngest is approximately 55 years old. There is only one Finnish miner working for MIM now, who, ironically, also doubles as the community's pastor because the Finnish Lutheran Church is no longer willing to pay for the cost of a pastor when the combined congregation is now only approximately 40, of whom only 20 are actively engaged in the church's activities. But why has such a rapid decline taken place? The reasons are multiple. Age, remigration, death and internal migration within Australia, usually to the coast where the climatic, and social conditions are more conducive, seem to be the key reasons offered for this depletion of the Finnish community. The follow-

ing extracts shed more light on these observations.

(1) (When you came here in '69 what type of community was it?)

Uh, very strong, vibrant, mainly young. Somebody age of 50 was considered to be an old person in those days, and um, oh there was a bit of a community spirit that was thriving at the time just by the number of Finns that went there... and uh, little by little people have grown older, retired, gone to the coast, or that retirement house somewhere on the coast that they've gone and there not many Finns left here.

(Informant no. 1)

(2) But the main reason why Finnish community has dissolved here is people getting to an age where they retire and nobody wants to retire here in Mount Isa. Very few people do.

It's a matter of getting old.
(Informant no. 1)

8. Athletic games, *Suomi Päivien Kisat*, were hosted by the Mount Isa Finnish Association in 1971 and 1980.

(3) (What's happened to all those members that were here?)

They've gone to different places. They've gone back to Finland, some to Brisbane, some to all round Australia. ... and some have passed away. Yeah that happens. And one day we have to close the doors and said goodbye.

(What do you think you'll do when that day comes?)

Oh, we not really been sort out yet, but we've been thinking 'bout selling the place and give money to Blue Nurses or Laura Johnson house or that Finlandia Village and putting some monuments there on the part now is Finnish hall, where everyone 'member that was Finnish Hall.

Some monuments there. That's way we been talking but we not really just put it black and white and nothing on the paper yet. But that's have to do because own children not like working there. When we

finished, too old to work in there, that's all. Maybe Anneli working by self there. (Laughs)

(The human dynamo.)

Yeah that's right.

(So it was very active and then it started to slow down because lack of Finnish people the plays stopped and the dances stopped and basically everything stopped except you get together on ...)

Family evening on Friday nights.

(Your Friday night family evenings but there aren't all that many there and then you have special events like Independence Day the other day, or Christmas dinner, or Juhannus...)

(Informants no.'s 2, 3, & 4)

(4) There was dancing every second Saturday. And there was over hundred people here and dancing.

But now, hardly see any.

(Yeah, why? What's happened?)

What's happened, uh, lot of them died, lot of them got, just going on the coast somewhere, Brisbane, and a lot of retired and they went away. And now, young, youngsters aren't coming anymore and no migrants coming anymore to Australia.

(Why aren't there any more Finns coming to Australia? What stopped the Finns from migrating?)

I think they stopped them every country.

(No, no you can still migrate, it's harder, its not like in, in the 50s and 60s, but it's possible. That's true.)

Maybe there's not many Finns left in Finland. First of all the Russians didn't kill them all in the war, a few left. I don't why but there's. You were there at the Finnish hall there yesterday?

(Yeah.)

How many Finns were there?
(About 10.)

There used to be even a couple of years ago about 40 or something come along and now they've gone down and down and down. And they were thinking about finishing the whole association.

(Were they?)

Their last meeting they didn't decide it. Some of they says finish it, someone says to keep it on.

(Yeah.)

'Cause they don't make any profit anymore, 'cause no people, to come, no people to pay for the membership.

(Yeah, yes.)

It's dying.
(Informant no. 6)

(6) (Why is the Finnish community so depleted now? What happened to them, where did they all go?)

Oh, half of them are in the cemetery already. So... (Laugh)
I think a lot of Finns came to Mount Isa to make money and they got certain amount and then they would go to Brisbane

or somewhere to buy a house, or some went back to Finland. 'Cause the money here in 60s, 70s was lot better than it was anywhere else. You had to work hard, but the money was good.

Like nowadays I don't think money's much different to anywhere else.

Oh I think it's still good. Probably still is good.

'Cause it was good enough but they made this new agreement and that's my big problem.

And I think that in Finland now they got work now, they don't have to migrate anymore, so there's no more younger people coming to Mount Isa or even Australia and Australia isn't taking many, more migrants anymore. So, there's no more Finns coming, so all your kids are marrying Australians and they are more Australians than Finns. They just mixing, mixing with Australians. They're not Finns anymore. Because of the language problems, most of our kids, even though the mum and dad are Finnish, well their main language is English and all their friends are Australian speaking, English speaking so they lose contact with Finnish and by mixing with Australians. So, in all, all the Finns have disappeared from Mount Isa. Died, or they moved to Finland or they move to Brisbane or somewhere around the Brisbane, most of them there. 'Cause in Brisbane there are many kinds of get together and they ask people to put

their hands up whose been in Mount Isa and most of them, 95%, have been in Mount Isa. So, there's so many Finns in Brisbane area whose has been and move up there.

(Informant no. 11)

(7) Grown a lot smaller, older. It used to be young people, now it's just the old people, because these young people have, over 30, 40 years, they grown old and uh that's about it.

Finnish people disappeared in the next 10 years or so. Finns no more here anymore.

And um, what started 50 years ago or longer looks as if dying stages I suppose you'd just about say. Which is sad but it's uh, it's a phase of history and phase of life and uh, people have moved on.

(Informants 12 & 13)

As stated, we can see from the above interview extracts that the reasons for the steady decline of the Finnish population at Mount Isa are multiple. It is ironic that this particular Finnish community turned out to be the first to go into serious decline, because it was, perhaps, the first and foremost community to be established in Australia. It was certainly the most vibrant and it was directly responsible for the strength of the current Brisbane community. As one interviewee aptly noted, Mount Isa acted as "the mother octopus, sending out its young to other areas of Australia". In doing so it ensured its own demise. Today's Finnish Mount Isa community is in decline due to several key reasons: discontinuation of pipeline

migration from Finland; the natural ageing process of those who came to Mount Isa; and large scale movement to more hospitable environments in Australia or then re-migration back to Finland. Many of my informants mentioned that they intend to leave Mount Isa upon retirement.

This depletion of the Finnish population has also made for unusual bedfellows. It is another strange irony that the reduction of the overall community has also brought together sections of the Finnish commentate that did not traditionally associate with one another. I speak mainly of the different religious groups, the Lutherans, the Pentecostals and, to a certain extent, the Seventh Day Adventists, each possessing their own church within Mount Isa. Now that their collective numbers are so depleted the once distinct borders are not so strictly patrolled so that a congregation, albeit an ecumenical one, may be maintained. In addition, those who did not traditionally even attend church are known to socialise with those who do and did, and vice versa. This was not always the case. The following extracts add witness to these observations:

(8) A lot of divisions between the several different religious groups here. We had Lutheran Church and we had Seven Day Adventists and then we had the Pentecostal Church that uh this and that and whatnot. This groups sort of hated each others' guts, they wouldn't be seen on the same premises. Then you got your common folk that weren't religious, which was the mainstay of the

Finnish Hall. The again the religious groups wouldn't be seen together with these people.

So ah, s'pose it's typical Finnish that you got to have religion and you gotta stick to it. (Informant no.1)

(9) The Finnish hall was quite big, and also Finnish Lutheran Church was quite big and Pentecostal one, there was a two different Finnish churches and Finnish Hall and by that time the fences were really, really high. You know what I mean? Who ever, never went to Finnish Hall and belongs to that group they never went to church and the people who went to church they never went to Finnish hall and got nothing to do even with those peoples who went to Finnish Hall.

The fences were very, very high. Round every single group but I s'pose uh because the Finnish population getting smaller and smaller we sort of accept each other more and more. So these days we go hand by hand Finnish Hall and Finnish Lutheran Church.

(Why do you think that these fences were so high?)

There were ... I don't know if you have any idea about the olden days of Finland who how you say religion...

(Religious.)

Yeah, who sort of belong to that group they wouldn't accept any others who may have a few beers and that sort of thing.

(I see.)

So, also in Mount Isa there was those old dickheads and they thought they are better peoples than those who goes to Finnish Hall.

And that's why the fences were so high. They didn't want a mix, and a of course the other group weren't so keen to go to church because they haven't gone before, why to start it now?

And uh it was a different but these days everything is just fine.

(Yeah, all right, that's one thing, can you tell me anything else?)

What I feel sorry for us especially just for Finns, they don't mix it enough with the Aussies. They stay too much on their own group and sometimes their lives is very, very narrow and boring. And it was the early years but the early years it was even more because the Finnish population were so big. You didn't really need to mix it with anyone else.

(So what you are describing there is that the very Finnish behaviour that you accept when you originally returned to Lahti actually still exists here anyway.)

That's right, yeah.

(It's this deep rooted behaviour of the Finns that uh some people can't change)

That's right yeah.

(Informant no. 9)

One unfortunate group of casualties resulting from the decline of the Mount Isa Finnish community are those Finns who did not man-

age to acquire the English language whilst resident in Australia. Many of them have become old and frail. Most of them are women who never fully mixed with the Australian community at large, as they had no real need to because there was such a vibrant community of Finns at the time. Unfortunately, this community no longer exists and they have found themselves stranded. The reality of the situation, growing old in a community in isolation where your own ethnic group is quickly diminishing is quite sad. They have lost their partners, they have no family to return to in Finland and they are even unable to speak to their own grandchildren, who, predominantly, only speak English. One of my informants offered the following observations on this predicament:

(10) (I'd like to know what you can tell me about how things have changed here with the Finnish community here over the years. Any observations you have to make on that.)

As years go peoples getting older and some people whom haven't get opportunity or get English language so they can use it daily basis.

So they are more like left out of society and they start to fell more lonely and lonely. Like in the Mount Isa Finnish community very old now, is, like I am, I'm a 55 year Finn and I'm one of the youngest ones in this group.

(Yeah, yeah, yeah.)

And oldest that's going around 90... and their children and their families move out from Mount Isa and they stay

*behind here, well they are,
there are so many lonely,
lonely peoples here.*

*We have a Finnish association
a clubhouse as well. Those
people, old, elderly people,
they can't carry on that, so
that's, fall on our account of
what we will going to do with
that clubhouse. 'Cause most of
the time just have to rent it out,
and uh, many meetings we
raise the question now how
long we may carry on with the
clubhouse now.*

*(Yes, do you have anything
else that would like to tell me
about Isa?)*

*They Mount Isa has been very
good to the Finnish communi-
ty, but like I said, its uh, people
getting old and they are some
way left out from the social life
or community. So it's more and
more need to be people who
take the role and look after
them. Even if the old peoples
goes the peoples home they are
very lonely there because
Finns, Finns are a bit uh
peculiar people in some way.
Weird peoples. (Laughs)*

(In what way?)

*They are very, very tight, very,
it's very hard for them to make
friends.*

(Informant no. 7)

Conclusion

The Finnish community, along with a host of other ethnic groups, was a vital force in Mount Isa. During the 1950s it was a place still akin to the wild west. It was a frontier town with untarred roads, water shortages, duststorms and so on. One informant told me that he felt sure he had stepped into a scene of an old western movie, with old buildings resembling those found in the main street. Upon arrival he even saw a woman rounding up wild brumbies (bush horses) and moving them back to the river. But these immigrants brought a cosmopolitan air to the outback. The Finns became renowned for their work ethic, their houses and their sportsmanlike behaviour. They were also well recognised for their ability to socialise quite hard.

In return, Mount Isa made many Finns very wealthy, at least in comparison to that which they would have earned back in Finland. Many came to Australia to escape poverty or unemployment. Yet others, perhaps the majority, came only for a lark, as ten dollar tourists (refer to Watson 1997), with the intention of only ever staying for 2 years. Even so, most of them are still in Australia today. These Finns were attracted to Aus-

tralia by the low taxes, good climate and generally out-going personality of the Australian people.

However, times change and time changes. Those Finns who immigrated are now ageing, most are retired or on the verge of retiring. Many others have died, returned to Finland, or moved to the Australian coastline. The Australian government has effectively ceased to allow Finnish immigrants into the country. Only those who are highly skilled professionals are actively encouraged. Gone are the days when the Australian government actively sought unskilled or semi-skilled labour. Concurrently, less Finns now wish to emigrate. Life in Finland is currently a lot more comfortable than it was during the post-war decades. Finland is now an advanced technological society, no longer bound to the land as it once was. The Finnish community in Mount Isa is fast disappearing. It will soon cease to exist as a cohesive community. It will, sadly, be the precursor of a similar demise for other Finnish communities in Australia.

References

- Blainey, G.** (1978) *Mines in the spinifex*. Angus and Robertson: Sydney.
- Koskinen, A.** (1985) *Mount Isan Suomi Seuran 1935–1985 vai-
heita*. Waverly Offset Publishing Group: Melbourne.
- Mimag.** (1952) "The Sugar-Cane Miners" *Mount Isa Mines House Magazine*, Vol 5, No. 6, p. 17.
- Watson, G.** (1997) "Finnish emigration to Australia: A bitter-sweet decision." *Siirtolaisuus – Migration*. No. 3, 3–14.

Endnotes

1 During December 1998 I travelled to Mt. Isa and personally interviewed 13 first generation Finnish immigrants, and met many others. All interviews were then transcribed. This figure represents approximately 13% of the current first genera-

tion of Finnish immigrants residing in Mt. Isa, a statistically significant number to be able to make informed inferences. In addition, all of my informants were very uniform in the replies they gave, there was very little variance in their answers.

2 The locals of Mt. Isa refer to their home town simply as *Isa*.
 3 As one example of this simple lifestyle, television was only introduced in 1970.

The emigration / immigration of the Finns to Australia 1945–1997

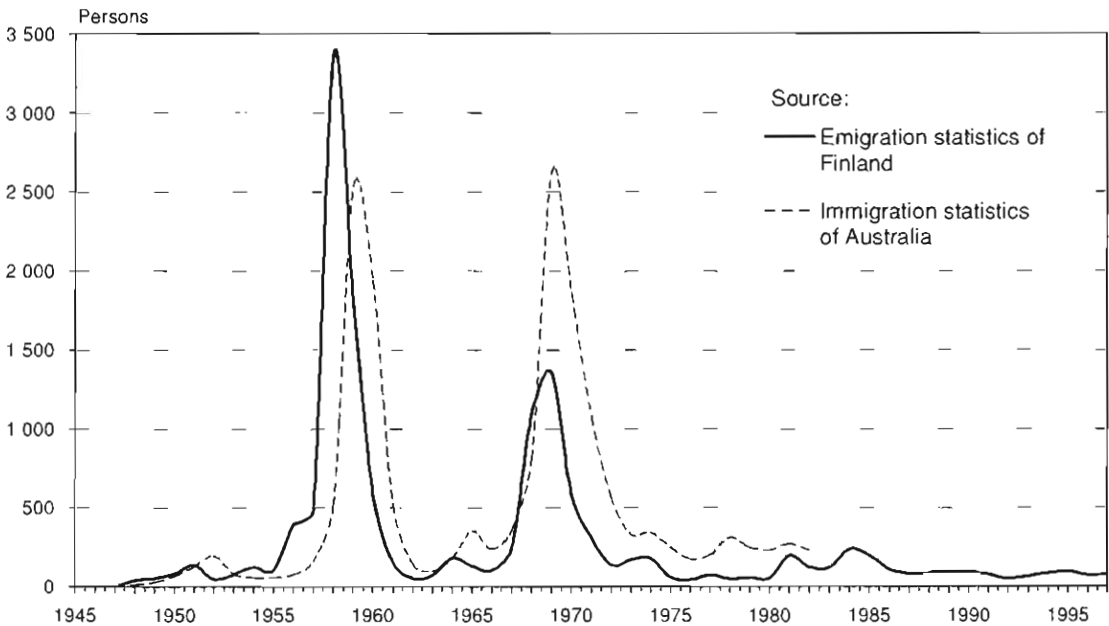

Figure: Jouni Korkiasaari, Institute of Migration 1999.

Siirtolaisuusinstituutille uusi tutkimuspäällikkö

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuspäälliköksi on 1.2.1999 alkaen nimitetty dosentti FT *Elli Heikkilä*. Hän on aiemmin toiminut erikoistutkijana Oulun yliopiston Kajaanin kehittämisskeskuksen aluekehitysyksikössä erityisalueenaan muuttoliikkeet.

Tutkimustyössään Heikkilä on keskittynyt muuttoliikkeen ja aluekehityksen yhteyteen sekä väestön ikääntymiseen ja työmarkkinoihin. Hänen keskeisiä tutkimushankkeitaan ovat olleet:

- Kainuuta koskevat muuttoliiketutkimukset
- Yhteispohjoismainen työmarkkinoita ja muuttoliikettä koskeva hanke, jossa ovat mukana Norja, Ruotsi ja Suomi
- Väestön ikääntyminen alueellisena ilmiönä Suomessa
- Differential Urbanisation Project, jossa on mukana 15 maata
- Euroopan maiden sisäistä muuttoliikettä ja aluekehitystä koskeva hanke,

jonka vetäjänä on Leedsin yliopisto Englannista

Heikkilän yhteystiedot ovat: puh. 02-2313 915 ja sähköposti elli.heikkila@utu.fi.

Tutkimus Venäjältä ja Baltian maista Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä on ilmestynyt

Siirtolaisuusinstituutin suomenkielisessä julkaisusarjassa on ilmestynyt ajankohtainen tutkimus **Muutonäkymät Venäjältä ja Baltian maista Suomeen**. Projektin tutkijoina toimivat psykologian kandidaatti *Eve Kyntäjä* Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutista ja filosofian tohtori *Hill Kulu* Tarton yliopistosta Virosta.

Neuvostoliiton romahtaminen aiheutti maassa uusia

väestöliikkeitä; maastamuutto länsimaihin kiihtyi jonkin verran ja muutto entisen liittovaltion sisällä kasvoi huomattavasti. Vaikka mm. Suomessa pelättiin Venäjältä tulevaa pakolaistulvaa, todellista massamuuttoa länteen ei kuitenkaan tapahtunut.

Kyntäjän ja Kulun raportti selvittää entisen Neuvostoliiton ja Suomen välisen muuttoliikkeen luonnetta ja karttoittaa mahdolliset Suomeen

tulijoiden ryhmät Venäjällä ja Baltian maissa. Kirjassa keskitytään erityisesti kahteen mahdolliseen muuttajaryhmään: Venäjällä ja Baltian maissa laittomasti oleskeleviin ns. kolmansien maiden kansalaisiin, joiden päämääränä on pääsy länsimaihin sekä Venäjän ja Viron (inkerin)suomalaisiin.

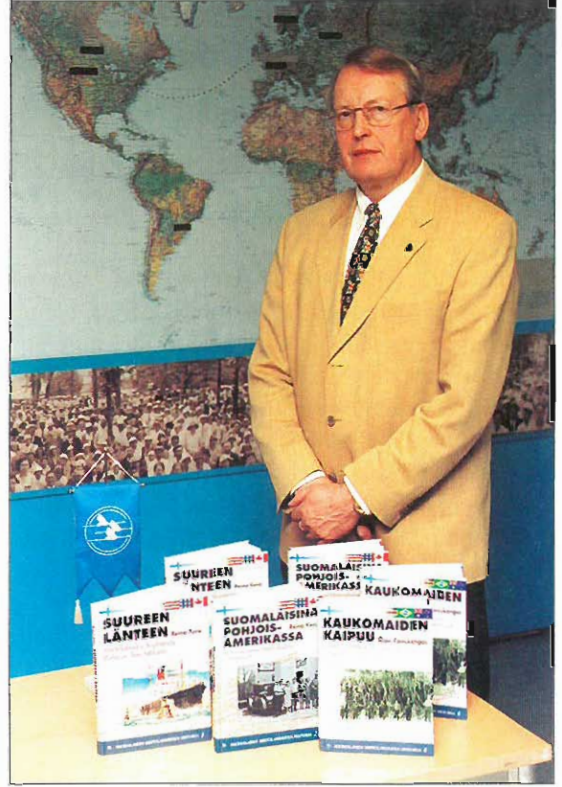
Kirjan julkistamistilaisuus pidettiin 10.2.1999 Pihaviljongissa Helsingissä.

Suomen siirtolaisuuden historia -sarja jatkuu

Laivoiltaan karanneet merimiehet ja täydellistä utopiyhteiskuntaa etsimään lähteneet idealistit ovat olleet eteläisen pallonpuoliskon suomalaisien siirtokuntien pioneereja. Tämä 1700-luvulla alkanut siirtolaisuus on synnyttänyt sekä pysyviä että jo tähän päivään mennessä kadonneita suomalaisia siirtokuntia.

Olavi Koivukankaan tekemä laaja tutkimus suomalaisista eteläisellä pallonpuoliskolla valmistui viime vuoden lopulla. Kirjan **Kaukomaiden kaipuu. Suomalaiset Afrikassa, Australiassa, Uudessa-Seelannissa ja Latalaisessa Amerikassa** julkistamistilaisuus järjestettiin 11.12.1998 Siirtolaisuusinstituutissa.

Kaikkiaan kuusiosaiseksi suunnitellussa suomalaisen siirtolaisuuden historiaa käsittelevässä sarjassa on nyt ilmestynyt kolme osaa. Kahdessa ensimmäisessä käsiteltiin suomalaisten Pohjois-Amerikkaan ja Kanadaan suuntautunutta muuttoa. Seuraavissa osissa keskitytään suomalaisten Aasiaan, Venäjälle, Ruotsiin ja muualle Eurooppaan suuntautuneeseen siirtolaisuuteen.

Tyytyväinen Olavi Koivukangas esittelemässä uusinta kirjaansa ja muita suomalaisen siirtolaisuuden historia -sarjassa jo ilmestyneitä osia Siirtolaisuusinstituutissa 11.12. järjestetyssä julkistamis- ja tiedotustilaisuudessa. – *Siirtolaisuusinstituutin valokuva-arkisto.*

Eve Kyntäjä yhteistyössä Hill Kulun kanssa laatimansa tutkimusraportin julkistamistilaisuudessa 10.2.1999.

Call for papers

11th Nordic Migration Research Conference: Integration jobs – but not only jobs

Gothenburg, 28th–30th October 1999

Despite an ambitiously formulated integration policy, immigrants and other residents in the Nordic Region have come to live to an increasing extent separately from each other. Integration has been directed towards facilitating immigrants' entry into the labor market. Various solutions have been suggested: laws against ethnic discrimination, quota systems, diversity management and social economy.

A question in this connection is whether integration in the labor market actually leads to integration within other areas of life – so-

cial networks, language, residence, cultural life and education for example – or if the opposite (also) holds true: that integration within other areas of life can facilitate integration on the labor market.

The conference, focusing on these issues, will include plenary lectures, "hearings" (where Nordic researchers, politicians, practitioners and the media will meet in an open discussion) and workshops where papers can be presented. A selection of the papers will be published in a volume in the Nordic Council's Tema Nord series.

Suggested central themes for workshops:

1. Integration in the labor market
2. Leisure time and cultural life
3. Linguistic integration
4. Social network and integration
5. Diversity management
6. Integration in the public sector, e.g. education
7. Cultural diversity in the media
8. Religion, life and world views and integration

Suggestions for other topics are welcome.

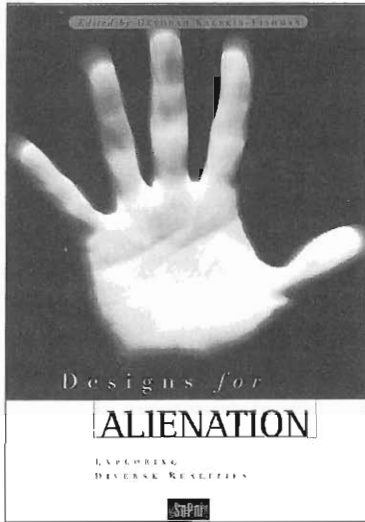
Conference fee:	until the 25th June 1999 1000 SEK (students: 600 SEK) after the 25th June 1999 1200 SEK (students: 800 SEK)
Abstract deadline:	1st June 1999
Organizers:	Centre for the study of Cultural Contacts and International Migration, (KIM), Göteborg University
Co-organizer:	the Swedish IMER-Association
Venue:	Folkets Hus, Olof Palmes Plats
Conference language:	Scandinavian languages and English
Conference homepage:	www.kim.gu.se (will be updated continuously)

Please send your Information request before the 15th April 1999 to

e-mail: migkonf99@kim.gu.se

or mailing address: Centrum KIM, Göteborgs universitet, Box 700, SE-405 30 Göteborg, Sweden

Kirja-arvionteja

Devorah Kalekin-Fishman (toim.) *Designs for Alienation. Exploring Diverse Realities.* SoPhi, University of Jyväskylä 1998. 369 s.

Maahanmuuttotutkimuksen kuumimpia keskustelunaiheita lienee sopeutuminen ja akkulturaatio tai pikemminkin niiden puute. Vallitsevaan tilanteeseen on haettu syitä pitkälti makrotasolta, mm. vastaanottopolitiikasta ja määrärahojen puutteesta. Mikrotasolla syrjäytyminen konkretisoituu psyykkisinä ongelmina – akkulturaatiostressinä. Ongelmia voidaan lähestyä myös muun kuin maahanmuuttotutkimuksen pohjalta, koska vieraantumisen kärsivät muutkin kuin uuteen kotimaahan kotoutuvat ulkomaalaiset.

Devorah Kalekin-Fishmanin toimittama *Designs for Alienation* on vastaisku käsitteiden puhautta korostaville teoreetikoille – uudenaikainen poikkitieteellinen kokonaisuus aiheesta vie-

raantuminen. Kirja koostuu neljän seminaarin esityksistä ja lähestyy vieraantumista yhtä monelta suunnalta: kulttuurista, perheestä, koulutuksesta ja järjestelmistä käsin. Sanakirjan mukaan alienation tarkoittaa luovuttamista, vieraantumista, kylmäkiskoisuutta tai mielenhäiriötä. Vieraantumiseen sisältyvät puolestaan eristäytymis- ja hyväksymättömyysaspektit. Sosiaaliseen vieraantumiseen sisältyvät lähipiirikontaktien rajoittuneisuus ja organisaatioiden ulkopuolelle jäämisen dimensiot. Käsite peittää siis perinpohjaisesti segregaaation.

Lähes kaikissa 17 artikkelissa korostetaan yksilön vaikutusmahdollisuuksia omaan sopeutumiseensa yhteiskuntaan. Tosin edelleenkin on olemassa järjestelmiä, joissa yksilönvapaudella tai instituutioiden koskemattomuudella ei ole minkäänlaista merkitystä. Tällöin syrjäytyminen johdetaan ylätasolta; poliittinen kokonaisuus (esimerkiksi valtio) voi joutua määrittelemään alajärjestelmänsä uudelleen, jos yhteiskunnallinen järjestelmä vaatii muutosta. Tästä voi seurata konflikti tai katastrofi. Joka tapauksessa yhteisön osanen, esimerkiksi kansanosa, syrjäytetään. Arkitodellisuutta taas kuvaavat kolme artikkelia brasilialaisista ja Pohjois-Amerikassa asuvista eteläaasialaisista naisista, joiden vieraantuminen johtuu sukupuoli-rooleista. Eteläaasialaisille siirtolaisnaisille integroituminen tuottaa tuplasti vaikeuksia NESB:in (non-English Speaking Background) ja ympäristökontaktien puutteiden takia. Syrjäytymisen aiheuttavat holhoava aviomies ja välinpitämättömät instituutiot.

Vieraantuminen alkaakin yleensä yksilön marginalisoinnilla suhteessa siihen, mikä katsotaan normaalksi.

Vieraantumisen malliesimerkinä voidaan pitää *Dagmar Kutsarin* artikkelia post-sosialistisesta Virossa, jossa muutoskehitys on luonut kollektiivisen epävarmuustilan kaikkialle yhteiskuntaan. Kyse ei ole mahdollisuuksien puutteesta vaan pikemminkin niiden runsaudesta ja hyödyntämisen käyttämättä jättämisestä. Toisaalta Virossa on puutetta hyvinvointiresurssista, joka johtuu menetyksistä omistuksessa, osallistumisessa ja olemisessa. Artikkelissa summataan neljään kuvioon ja taulukkoon syyt virolaisten vieraantumiseen.

Kirjassa väitellään myös traditionaalisten ja modernien arvojen vaikutuksesta nykyihmiseen. *Loek Halman* toteaa perinteisten arvojen pitävän pintansa Euroopassa. Eurooppalaiset kokevat traditionaalisuuden tavoittelemisen ja vaalimisen arvoiseksi, vaikka ihmiset mielellään pyrkivät pois vanhojen tapojen kahleista ja luovat perinteisten arvojen sisälle uutta. *Pirkkoliisa Ahponen* taas pitää itsestäänselvänä, että kulttuuri-identiteettimme ei enää pohjaudu vanhoille arvoille. Käyttäytyminen on nykyään poliittinen valinta, johon hyväksytyt kulttuuriarvot vaikuttavat. Usein kyse on vanhojen tapojen modernisoitumisesta: *Lauren Langmanin* mielestä kybermaailma jatkaa keskiajan karnevaalien ja sirkushuvien perinteitä. Kirjassa tarkastellaan myös tietotekniikan käytön vieraannuttavia vaikutuksia.

Sheila Allen tekee varteenotettavan avauksen filosofian historian

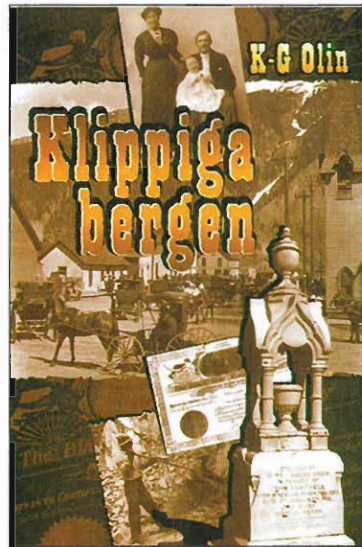
ja politiikan teon yhdistämiseksi. Koska etnisyyden perusongelma – me ja muut -konstellaatio – pysyy samana, muuttoliiketekniikan tulee kehittyä ja seurata hegeliläisesti ajan henkeä. Meidän tulisi ottaa huomioon myös 1800-luvun filosofinen ajattelu, jotta pystyisimme universaalisti hyväksytyillä maahanmuuttoteorioilla ratkaisemaan nyky-Euroopassa esiintyvät vanhat ja uudet etnisyysongelmat. Ihmiset muuttuvat kuitenkin jatkuvasti ja luovat uutta minuutta fragmentoituneessa post-post-modernisuudessa, kuten Philip Wexler selvittää. Tämä prosessi poistaa voimattomaksi tekevän vieraantumisen uhan.

Kirjan ongelmavyöhyt koskettaa paitsi uussuomalaisia myös uusiin elämänmuotoihin totutlevia suomalaisia. Siksi kirjaa olisi vielä täydentänyt artikkeli maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden sopeutumisesta ja sosiaalisten verkostojen synnystä. Vaikka osa artikkeleista on avainkäsite huomioon ottaen jokseenkin kaukaa haettuja, ne täydentävät kuitenkin oivasti toisiaan. Viitekehukset teoretisoidaan paikoin turhankin raskaasti. Tälläkin konseptilla kirja antaa caseineen kyllä hyvin analysoitua tietoa aiheen tutkimuksesta.

Designs for Alienation käsittelee aihetta monipuolisesti monesta näkökulmasta jopa niin hengästyttävästi, että kirja olisi voitu hyvinkin jakaa kahteen tai kolmeen osaan. Kaikki artikkelit eivät suoraan käsittele etnisyyttä, mutta vieraantumisen on aina kyse poissa olemisesta tai jäämisestä ulkopuoliseksi jostakin suuremmasta kokonaisuudesta. Vieraantuminen voi koskea ketä ta-

hansa yksilöä riippumatta ihmisen etnisestä taustasta tai asuinpaikasta. Johdannossa toimittaja toivoo, että kirjan eri näkökulmat johtaisivat tietoisuuden kasvamiseen ja epätoivottavan toiminnan poistumiseen. Siihen artikkelit antavatkin oivan tilaisuuden, mutta ne eivät silti muuta tuhatvuotisia käytäntöjä.

Timo Jaakkola

K-G Olin: Klippiga bergen. Finländska öden och äventyr i det vildaste av vilda västern. Ab Olimex Oy, Jakobstad 1998, 197 s.

K-G Olin: Vad gjorde farfar i Klippiga bergen? Namnlista. Ab Olimex Oy, Jakobstad 1998, 226 s.

K-G Olin har gjort det igen. Skrivit en ny fängslande bok med emigration som tema. Den handlar om finländare, med tonvikt på svenskspråkiga österbottningar, som sökte sin lycka i bergsstaterna Colorado, Montana och Utah.

Som en bilaga till huvudverket finns en namnlista med drygt 10.000 namn. För dem som är intresserade av finländska öden och äventyr "over there" är boken ett måste. En stor del av boken handlar om Telluride, gruvorten som Lars Sund gjorde berömd i romanen "Colorado Avenue". Andra ställen som behandlas ingående är Silverton, Leadville, Butte och Bingham.

Boken bjuder på en stor mängd historier om finländarnas liv och leverne, deras hårda arbete i gruvorna, fackföreningarnas kamp med gruvägarna för drägliga löner och arbetsförhållanden, om fritid och föreningsliv, om glädje och sorg långt borta från hemlandet.

Olins prosa är njutbar. Som journalist har han en förmåga att levandegöra historia som lätt blir dammig och ointressant i professionella historikers tappning. Sällan beskrivs bakgrunden till den stora amerikafebern så bra som i följande passage (s. 150):

"Dagen före tjugondag Knut år 1905 satt pigan Edla Antbrams i fähuset i Rökiö i Vörå och kardade som vilken annan dag som helst (...) Plötsligt slängde hon ifrån sig kardan, steg upp och sprang in till husbondfolket — Nö fa ja te America! (...) Redan följande dag skulle sju andra ungdomar från Vörå emigrera till Amerika och Edla hade för avsikt att slå följe med dem. Edla var egentligen en given emigrant. Hon var 19 år gammal, ogift och hade inga familjeband. Hennes föräldrar hade gått bort och sedan syskonen sålt hemgården hade hon blivit hemlös."

Förhållandena som emigranterna tvingades leva i förskönas sannerningen inte av Olin, och läsaren frapperas av det till synes bottenlösa eländet i och omkring gruvorna. Exempelvis i Butte låg den svavel- och arsenikhaltiga röken från smältverken ibland så tät att befolkningen tvingades gå med lyktor mitt på dagen och ingen växtlighet kunde existera. Arseniken i luften var så kraftig att den kunde döda katter som slickade sin päls. Det låter som en skröna när Olin berättar att kossor som betade långt från smältverken fick tänderna belagda med en kopparyta.

Arbetet i gruvorna var dåligt betalt, tungt och farligt. Döden kunde komma i form av ett nedfallande klippblock, ett fall ner i ett schakt, en misslyckad sprängning eller giftig rök från en eldsvåda. Minarsjukan, lungsjukdomen som dannet från gruvorna gav en stor del av gruvarbetarna, skördade ändå mest offer.

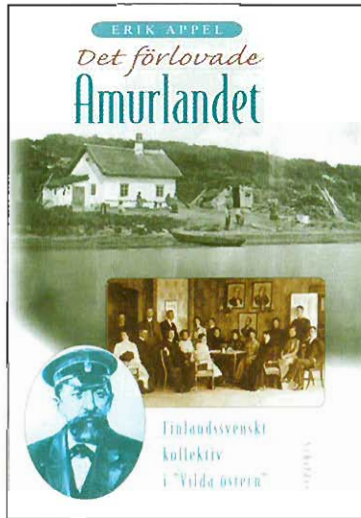
Den lilla fritiden behövde inte vara mindre dramatisk. Man får läsa om hur Telluride gjorde sig känd som en mycket vild stad, speciellt de dagar då gruvarbetarna kom ner till samhället för att slå runt och att barslagsmål var mera regel än undantag. De slutade ofta med att någon kom utflygande genom saloonernas fönster eller i knivslagsmål med finnar i huvudrollen. Föreningslivet kretsade kring de finländska hallarna och nykterhetsföreningarna, som visserligen inte hade lätt att värva medlemmar under rådande förhållanden.

Boken innehåller en stor mängd fakta om personer och släktskap, liksom också om fören-

ingar och aktiviteter. Den intresserade läsaren kan föra efterforskningarna vidare med hjälp av käll- och kommentaravsnittet i slutet av boken. Den separata namnlistan är säkerligen till glädje för många släktforskare trots att en stor del av uppgifterna är knapphändiga.

Man kan dock fråga sig varför i all världen själva boken heter "Klippiga bergen" och namnlistan "Vad gjorde farfar i Klippiga bergen"? Borde det inte vara tvärtom?

Krister Björklund

Erik Appell: Det förlovade Amurlandet. Finlandssvenskt kollektiv i "Vilda Östern". Schildts, Jyväskylä 1998, 203 s.

Tid efter annan har i dagspressen och i veckotidningar förekommit mer eller mindre sannfärdiga skildringar av ett märkligt finländskt emigrantäventyr, som utspelade sig för 130 år sedan.

Nu har en bok baserad på autentiskt källmaterial utkommit —

den första på svenska — om detta äventyr, som kom att sträcka sig över ett par mycket händelserika år. Man får också följa med hur livet gestaltade sig för några av våra landsmän sedan deras vägar gått åt olika håll.

Författaren, red. Erik Appell (EA) har gett sin bok titeln "Det förlovade Amurlandet", vilken anspelar på den bild man i Finland fick av ett "land", som i en kejserlig kungörelse utmålats som framtidslandet för redbara, arbetsamma inflyttare. — Där rådde ett gott klimat, jordmånen var bördig, skogen rik på villebråd och vattnen på fisk. Dessutom utlovades förmåner som egen jordlott, skattefrihet, befrielse från militärtjänst. Detta kom den unga, arbetsföra generationen som genomlevt en räcka av nödår i 1860-talets Finland att lystra. Där fanns en chans att förbättra sina levnadsvillkor och att skaffa sig en liten förmögenhet att ta med sig hem, när den tiden var inne. De unga ogifta lockades förmodligen mest av Äventyret.

"Amurlandet" blev hos oss det vedertagna namnet på det kejserliga apanageområdet vid Stilla-havskusten som skulle koloniseras. Benämningen är egentligen helt missvisande, då Amurprovinsen låg ca 400 km från kusten, norr om floden Amur.

Sommaren 1868 bildades "Finska Amurska Utvandrare Bolaget" i Helsingfors under ledning av sjökaptan Fridolf Höök. I bolagets regler stipulerades att jämlikhetsprincipen "en för alla, alla för en" skulle följas. Som näringsfång angavs dels jordbruk, jakt och fiske i dels val- och pälsdjursfångst, som kaptan Höök med mångårig erfa-

renhet på valfångstfartyg speciellt ivrade för.

Till bolaget antogs 26 medlemmar utvalda med tanke på de fär-digheter som skulle behövas i nybyggarsamhället. Med ett lån av ryska staten köpte kapten Höök i Bremerhaven en brigg som skulle föra sällskapet till målet och senare tjäna vid valfångst.

När resenärerna, alltsomallt 51 (utom bolagsmännen sex familjer, två passagerare, några matrosar, lärpojkar och tjänsteflickor, samlats i Bremerhaven och installerat sig ombord, hissade briggen "Imperator Alexander II" segel, och den 26 november 1868 styrde den ut på Nordsjön.

I fartfyllda kapitel berättar EA om den nästan elva månader långa resan till målet: om livet ombord i storm och stiltje om många veckor i nödhamn i Plymouth och uppslupna upptåg på Ilha de Sal, om en hisnande landning på Trindade i Atlanten, om förluster och förlustelser vid strandhugget i Hout Bay, om exotiska eskapader på Java och nervpirrande segling undan piratdjonker i Kinesiska sjön.

Kapten Höök, den lite tystlåtna och tvärskepparen, förde befälet över ett till största delen oerfaret manskap, men genom sitt mod, sin rådighet och sin stora erfarenhet kunde han avvärja många hotfulla tillbud. Alla kom fram till målet friska och härdade av sjölivet, och av landkrabborna hade skepparen gjort duktiga sjömän.

Den 5 september 1869 ankrade briggen för ett kort uppehåll i Nachodkas hamn, där apanagets ("Amurlandets") chef, statsrådet Harald Furuhjelm gav resenärerna ett festligt mottagande. En diskussion om var de skulle bosätta sig

resulterade i att kapten Höök styrde västerut till Strelokenudde där han kände till en utmärkt hamn. Men den plats där de blivande nybyggarna gick i land hade föga likhet med det förlovade land de drömt om därhemma: en öde strand med två övergivna kinesiska fansor (hus) och ingen bosättning på 6 km avstånd.

Det kom inte heller att saknas dramatik i Strelöksamhället. I början var entusiasmen stor. Man rustade upp husen, röjde mark, sådde, jagade. Men under den kommande stränga vintern och sena våren fick nybyggarna erfara att det "milda klimatet" och "den bördiga jorden" åtminstone inte fanns i Strelök. Proviantresorna i oländig terräng var långa (till Nachodka 80 km, till Vladivostok 120 km) och strapatsrika. Kinesiska rövarband, björn och tiger gjorde trakten osäker. Småningom svalnade iveren: alla gjorde inte sin andel av det gemensamma arbetet med missämja och split som följd. Principen "en för alla, alla för en" föll i glömska. EA låter ofta (alltför ofta) bolagets notoriske kverulant komma till tals genom breven hem, där han vädrar sitt missnöje med livet och den låga nivån på det övriga sällskapet — på få undantag när. Han var nog särskilt illa rustad för ett liv i en dylik "Kolchos".

Kapitalet började sina. Nu stod hoppet till valfångsten, som ju skulle göra dem rika. I början av juni 1870 bar det så av upp mot Ochotska havet med en del av bolagsmännen och lärpojkar ombord. Man hade redan byte i sikte, men där fanns konkurrenter på plats som inte var goda att tas med. Och med ovan folk vid har-

punerna blev bytet praktiskt taget lika med noll. Därmed var också alla resurser uttömda och bolagets öde beseglat.

Var och en måste nu klara sig på egen hand. Ett tiotal valde att resa hem till Finland. Bland dem som stannade kvar fanns det några som arbetade sig upp till ansvarsfulla poster i den ryska administrationen.

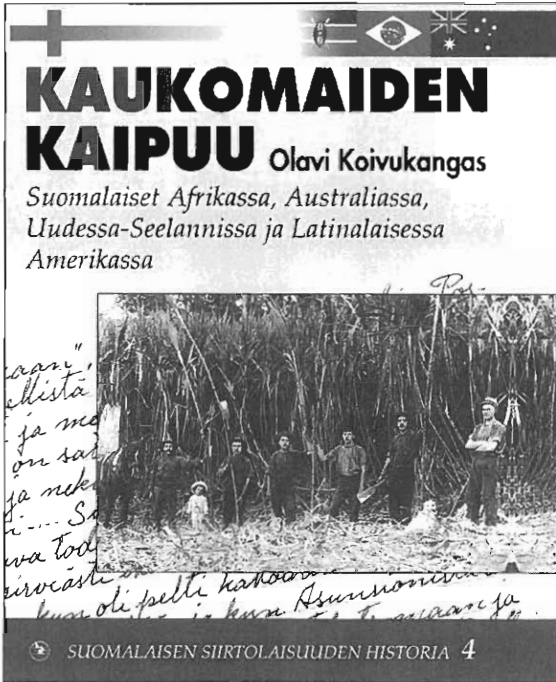
Om allt detta berättar EA underhållande och engagerat i "Det förlovade Amurlandet", där vissa kapitel lockar till sträckläsning. Gärna hade en intresserad läsare önskat sig en mera informativ karta med de nämnda orterna, vägarna, byarna och rastställena utritade.

Om man från förr råkar känna till detta emigrantföretag förvånar det att EA så kritiklöst förlitat sig på sitt källmaterial. En noggrann kontroll av sakuppgifter, person- och ortnamn och årtal hade varit av nöden. Då hade bl.a. de förvirrande uppgifterna i kapitlet om kapten Höök eliminerats.

Nu när arkiven efter sovjettiden återbördats, har forskarna i Vladivostok fått fram många dokument som talar om hur de forna bolagsmännen på många sätt har bidragit till den unga stadens förkovran. Kapten Fridolf Hööks omfattande gärning som valfångare, kartograf och etnograf kommer att dokumenteras i en bok av Larissa Alexandrovskaja. Man får hoppas att detta "nya" material också skall bli tillgängligt för oss i Finland. Då skulle säkert någon seriös forskare inspireras till en akademisk studie av denna intressanta emigrationshistoria och dess efterspel. Det vore den onekligen värd.

Madeleine Tigerstedt

Suomalaisen siirtolaisuuden historia -sarjan osa 4 on ilmestynyt!

Olavi Koivukangas: **Kaukomaiden kaipuu**

Suomalaiset Afrikassa,
Australiassa, Uudessa-
Seelannissa ja Latinalaisessa
Amerikassa.

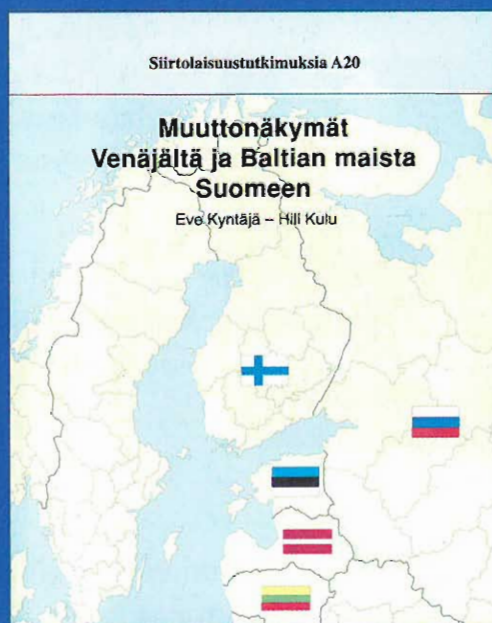
Kirjan hinta 150 mk
+ postituskulut.

Vuodesta 1860 lähtien ulkomaille muuttaneista yli miljoonasta suomalaisesta noin 40 000 on valinnut muuttonsa kohteeksi eteläisen pallonpuoliskon. ”Kaukomaiden kaipuu” luo mielenkiintoisen katsauksen tähän siirtolaisuuteen, jonka tienraivaajina ovat olleet tutkimusmatkailijat, merimiehet, kullankaivajat ja yksittäiset seikkailijat.

Tilaukset:

Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku, puh. 02-2317 536
email: mirva.havukko@utu.fi

Eve Kyntäjä ja Hill Kulu: Muuttonäkymät Venäjältä ja Baltian maista Suomeen

Kirjan hinta 80,-
+ postituskulut

Kyntäjä ja Kulu arvioivat kirjassaan Venäjän ja Baltian maiden kautta länteen pyrkivien ns. kolmansista maista tulleiden laittomien siirtolaisten muodostamaa uhkaa lännelle. Lisäksi he pohtivat entisen Neuvostoliiton alueella asuvan suomalaisväestön paluumuuton kehitystä ja inkerinsuomalaisten tulevaisuudennäkymiä Venäjällä ja Baltian maissa.

Tilaukset:

Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku
puh. 02-2317 536, email: mirva.havukko@utu.fi